

Medicorum Silesiacorum Satyrae, Quae Varias Observationes, Casus, Experimenta, Tentamina Ex Omni Medicinae Ambitu Petita Exhibent ...

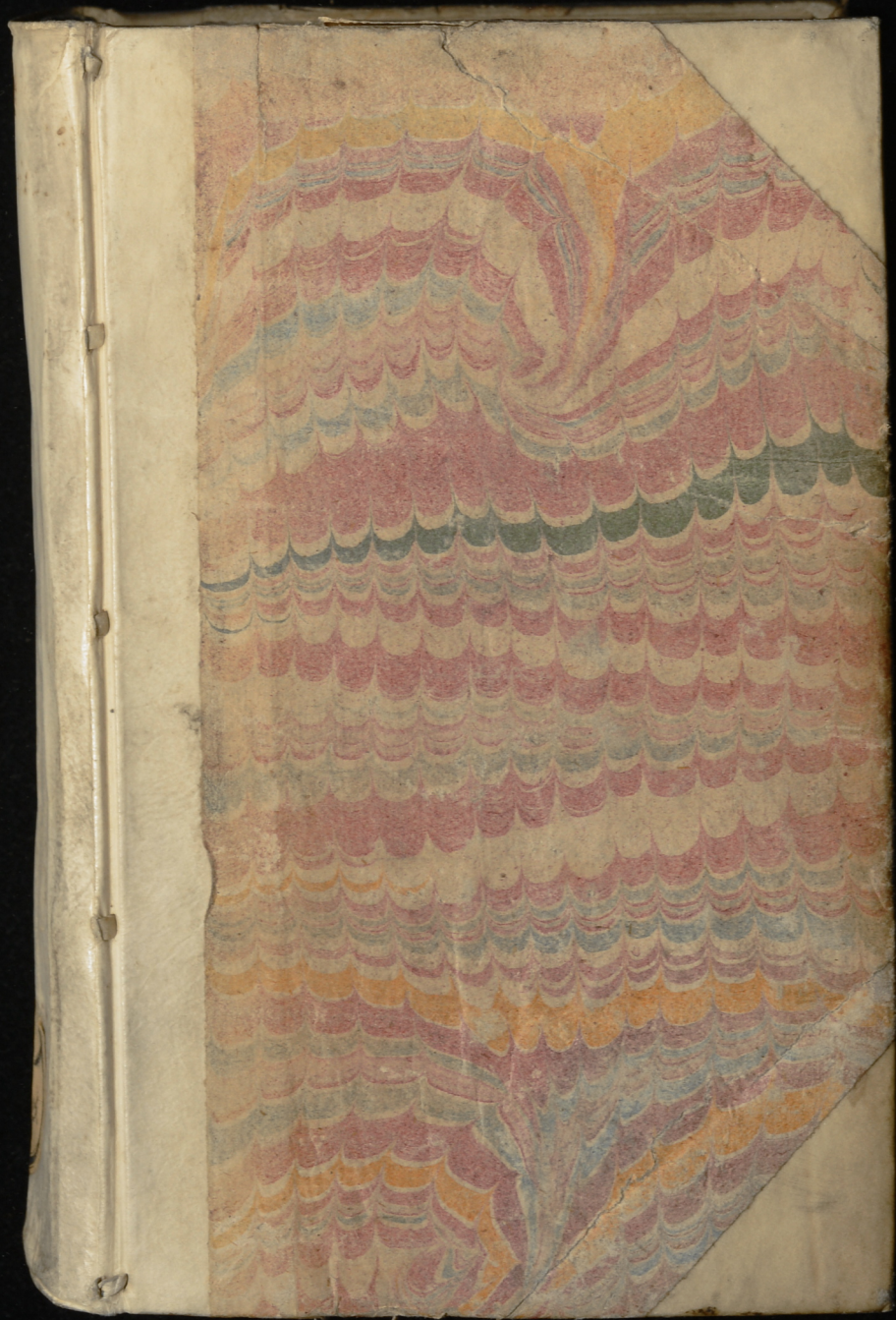
Specimen I

Wratislaviae: Lipsiae: Korn, 1736

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn821935585>

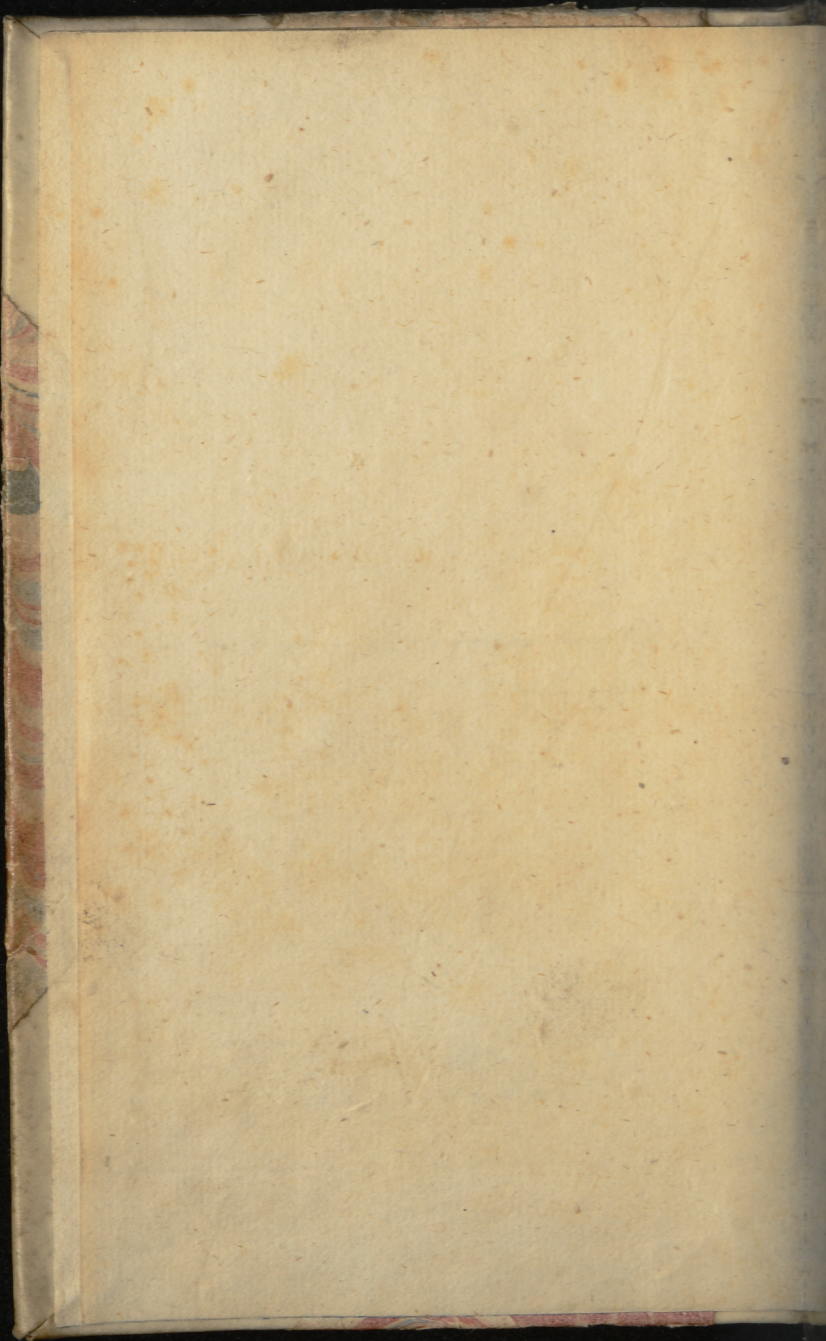
Band (Druck) Freier Zugang

Linnæus dreizehn L. f. h. f.

Ma - 3605.

MEDICORVM
SILESIACORVM
SATYRAE,

QVÆ

VARIAS

OBSERVATIONES,
CASVS, EXPERIMENTA,
TENTAMINA

EX

OMNI MEDICINÆ AMBITV

PETITA

EXHIBENT

SPECIMEN I.

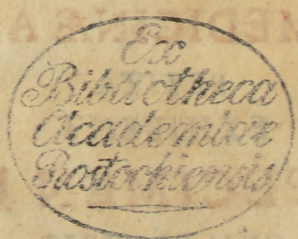
CVM FIGVRIS.

WRATISLAVIÆ ET LIPSIÆ,
IMPENSIS JOH. JACOBI KORNII.

1736.

MEDICORVM
SILESIACORVM
SÄTYRAE

OPINIONVM COMMENTA DELET DIES,
EXPERIENTIAM
ET
NATVRÆ IVDICIA
CONFIRMAT.

A. Ω.

LECTVRIS SALVTEM
ET OBSEQVIA.

JAm promissis nuper fa-
ctis (*) stamus, fidem-
que datam pro virili
solvere conamur, spe fre-
ti primum, LECTOR BE-
) NE-

(*) Epistola Invitatoria publicata & in den
Schlesischen gelehrten Neugigkeiten 1736.
Mens. Januar. inserta.

NEVOLE, Satyrarum
specimen TIBI non fore
ingratum, TEque tuo cal-
culo nos stimulaturum, ad
filum feliciter inchoatum
pari alacritate, & majori
dexteritate in posterum
continuandum. Præfer-
tim, si Eruditi nostram in-
tentionem symbolis suis,
ut inceperunt, secundare
non dedignentur. Publi-
ce hic gratias agimus, eas
tamen, quæ tantum ad
plus dandum sunt invita-
tiones, HIS, quibus volu-
pe fuit, & suffragiis no-
stras pagellas probare, &
ob-

observationibus commu-
 nicatis ditiores, splendi-
 diioresque reddere, opta-
 mus & precamur, ut cæte-
 ri ejusmodi calcare &
 exemplis excitati, schedis
 fideli manu exaratis, pu-
 blici utilitati consecratis,
 facta imitentur. Nihil in
 præfenti præterea de fine
 usuque collectionis no-
 stræ dictum ulterius ex-
 pectes, ne verbum quid-
 em perdere hac de causa
 nobis animus est, quum
 nuper jam omne quod
 dici queat in epistola no-
 stra prolatum sit. Hoc

MsM

) 2

sal-

faltim TE, LECTOR, formam scilicet non materiam Satyrarum concernens, ignorare jam nolumus, quod certum nobis constitutum sit, recensita primo observatione, Scholion quoddam, si ab ipso communicati casus Auctore factum non sit, superaddere, & quædam sua sponte inde fluentia confectaria elicere. Hæc ratione observationum numquam alia quam latina lingua recensendarum scias. Deinde aliquot pagellas consecravimus

Man-

Mantiffæ, brevibus Dif-
 fertatiunculis, alias ob exi-
 lem foliorum numerum
 Bibliopolam sumtus ex-
 cudendi typis submini-
 strantem vix inveniendi-
 bus dicatæ, TECumque
 communicanti. Ejusmodi
 scripta vero, eadem, qua
 exarata nobis traduntur
 lingua exhibere volumus.
 Quod institutum nemini
 ut persuasi sumus nauseam
 creabit. Quum demum
 peregrinas observationes
 plane exulare jubeamus,
 nullasque alias nisi a Sile-
 siis Medicis aut aliis Eru-
 -ds) 3 ditis

ditis sive nativitate tales
 sint, sive tantum habita-
 tione provenientes infe-
 rere velimus; Non male
 aut ingratum TIBI, LE-
 CTOR, factum putamus,
 quod brevem singulo-
 rum autorum, quædam
 nobiscum communican-
 tium, vitæ notitiam inter-
 sperferimus, intentio no-
 stra non alia fuit, quam me-
 moriam horum virorum
 gratæ posteritati in tem-
 pore commendare, at-
 que historiæ literariæ Si-
 lesiacæ secundum faculta-
 tum nostrarum modulum
 ad-

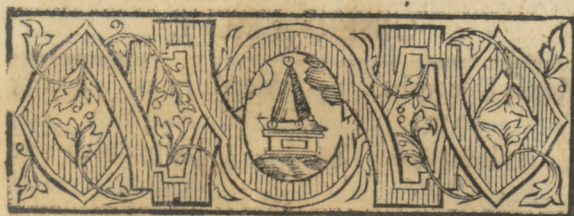
bib

ε X

ad-

adminicula subministrare.
 Ad stylum postremo quod
 attinet, hunc, precamur
 ut æqui bonique consulas,
 probe scimus eundem
 non adeo nitidum, ter-
 sum, comtum esse, ut de-
 ceat, nostrum enim in
 præsentinon est verbo-
 rum dignitati invenien-
 dæ anxie insudare, aut
 grammaticarum spineta,
 ut flosculi inveniantur,
 perquirere. Si itaque oc-
 currant, fortassis limam
 merentia, aut in rigidissi-
 mas PRISCIANI regulas
 impingentia, emendes si
 pla-

placet, si non, experire criticam tuam audaciam aut mordendi paratos dentes; Rideas, nobis perinde est, nostram attentionem res postulant, non dictio. Si & hæc excusatio displiceat, audi aliam palato forte gratiorem, quippe quod ab omnis eloquentiæ cultioris parente TVLLIO proficiiscitur, & mutuata est, *verbis offendi*, inquitente, *aut morbi, aut imbecillitatis argumentum est.* Va-lete, nostrisque conatibus porro favete. Wratislaviæ
 x. Cal. Aug. M. DCC. XXXVI.
 OBSER-

OBSERVATIO I.

*Anni praterlapsi Wratislavia demortuorum
Index.*

Medici omnino ex ejusmodi indicibus suam possunt capere utilitatem, præsertim si non adeo ficti, ut ita dicam, & hic loci consuetum est, sed Berolinensium (*) ad instar exhibeantur. Interea tamen eos, prout singulis annis festo nativitatis Christi publicari solent, ob oculos ponemus. Mortui namque sunt a die 25. Decembris 1734, ad eundem diem ejusdem Mensis 1735. *Mille, septies centum, sexaginta quinque personæ, & quidem*

A

Men-

(*) Hi demortuorum Indices, non tantum singulis septimanis Berolini *In den Intelligenz - Blättgen* adparent, sed & insuper adcurate notatum est, quo morbi genere extincti sunt, magno diligentiorum medicorum commodo, qui scilicet tempestatis mutationes, & morborum diversas species inde repullulantes adcuratori submittere solent examini & considerationi.

Mense Decembr.	27	Mense Julio	145
1734.		Augusto	194
Januario	84	Septembri	170
1735.		Octobri	201
Februario	90	Novembri	213
Martio	127	Decembri	124
Aprili	135	usque scilicet <i>vice-</i>	
Majo	140	<i>sim quartum diem</i>	
Junio	115	<i>ejusdem.</i>	

In his autem fuerunt 234. viri, 143. uxores, 180. viduæ, 79. juvenes, 72. virgines, 47. pueri ante nativitatem denati, & 35. ejusmodi puellæ, infantum autem ante decimum ætatis exspirantium numerus usque ad 972. ascendit, pueros videlicet 513, puellas 459. in se continens. Nati tantum e contrario sunt 673. masculi, & 611. femellæ, hoc est 1284. homines. Notare tamen velis, LECTOR, hunc excedentium vita catalogum eos solum exhibere, qui in Ecclesiarum Augustanæ Confessionis addictarum, & jurisdictioni civitatis parentum cæmeteriis sepulti sunt. Si itaque simul publicaretur, in parochiis Catholicis intra & extra urbem fitis, omnino amplissimis, terræ mandatorum numerus, paulo ante exhibitum si non superasset, certe tamen æquasset.

Astrologi profecto, & hi, quibus mutationes in terra nostra contingentes, ex astrorum concursu, & signorum cœlestium fortuito, aut si mavis necessario posito, derivare volupe est, sese ad varias excusationes paratos teneant, ut divi-

divinationes suas in *Fastorum Practica*, quam vocant, pro more additis, *morbosque & agritudines* concernentes integras fervent. & cum *nostris demortuorum indicibus* concilient. Arduus omnino labor erit, & omni licet intenso nervo, se operam tamen oleumque perdidisse. ac maximo conatu maximas egisse nugas, in fine videbunt. Scribit enim ejusmodi Calendarium: *Januario mense mors magnas edet strages in Jenæ* **wird der Tod übel hausen.** Sed ecce! idem iste mensis est, quo omnium paucissimi cubitum iverunt. VARIOLAS *Junio* prædicit, licet eo tempore parum adhuc grassati essent. *Julio* vero atque *Augusto*, quum apud nos jam iste morbus notabiles fecerit progressus, ne verbulo quidem mentio ejusdem injecta est. *Septembri* mense, ultimo quidem loco nominatæ, sed tantum ut videretur honoris aut spatii replendi causa. *October & November* alto prement Variolas silentio quamvis ea tempestate ad *ἀρχήν* pervenerunt, & vespillonibus opimos causerunt reditus. *Decembri* iterum in calendario adparent, apud nos vero maximam vehementiæ suæ jam amiserunt partem. Ex his facile clarum est, morbos *epidemice* furentes & præ reliquis anni præterlapsi VARIOLAS multa millia infantum hac urbe invadentes, & ultra mille vivorum consortio subtrahentes, non adeo alte quærendas, scrutandas, aut ex planetarum, tam erga se invicem, quam alias stellas fixas, positu deducendas esse, sed pro-

A 2 pinquius

pinquius longe atque dilucidius ab inconsueta, varia & peculiari anni peracti tempestatu constitutione, ac mutatione, posse peti, atque derivari debere. Fuit nempe annus iste ultra modum & morem *humidus* atque *frigidus*. Omnes enim *Maji* frigidi & præprimis prioris parte admodum turbidi, atque pluviosi adhuc recordabuntur, ut nemini mirum esse possit, hoc mense satis notabilem hominum multitudinem periisse, quia præ cæteris MORBUS ATTONITUS, ut & præcedentis *Aprilis* posteriori articulo, haut paucos ex improvviso & inter negotia, imo in publicis plateis invasit, & e medio sustulit. *Junius* deinde & *Julius* interdum quidem cælum monstrabant serenum, ita tamen, ut si calidior quodammodo fieret aer, fervor tam subitaneos fecerit progressus, quales vix corpora subtili atque copioso sanguine prædita tolerare potuerunt. *Augustus* postea, præsertim circa finem justo frigidior erat, quum e contrario *September* subsequens ejusmodi gauderet diebus, quas interdum ne *Julius* quidem & *Augustus* in ipsis etiam canicularibus tam amœnas, tamque calidas exhibuerunt, quare circa finem ejusdem adhuc fulgura & tonitrua observata sunt; ut inde non mirandum, quod demortuorum numerus quodammodo diminutus inveniatur. *Octobri* mense subitaneum & sensibile exoriebatur frigus, totum fere mensem, ut & vicinum *Novembrem*, parum, si posterioris ultimas dies excipias, a vehementia remittit.

remittens. Et quamvis demum *December* inconstanissima & turbidissima uteretur tempestate, ut facile dies, quibus ante natalitiorum festum, cœlum serenum, aut solis splendor observari licuit, possint numerari; Non multum tamen ultra dimidiam hominum partem morte peremtam fuisse constat, quam antecedente mense.

SCHOLION.

Dicta hactenus omnino uberiores exigere videntur tractationem, & nova suppetunt argumenta, quam exactam aeris constitutio, ac mutatio, & morborum decursus, statusque periculosus inter se servant proportionem. Quum vero hæc consueta fuerit COLLECTIONUM olim VRATISLAVIENSIVM occupatio, ut igitur cuilibet prudentiori, modo eas in auxilium vocare velit, non adeo difficilis esse possit labor, hæc inter se comparandi, nos in præsentia, ut tempori chartaeque parcat, quædam tantum exinde deducere laborabimus *confectaria*. Sit itaque *primum*: Aeris constitutio, anni temporibus consueto more non respondens, facile parit morbos epidemicos, & graves, & pertinaces, & periculosos. II. Hi morbi a vehementia sua, aut grassandi more non remittunt, nisi mutata & anni temporibus conveniente facta tempestatis constitutione. III. Apoplexias frequentes, quas hyemi alias magis proprias judicat HIPPOCRATES

III. Aphor. 23. vere invadentes, turbidus atque frigidus aer accelerasse, non immerito videtur. *IV.* Variolæ per maximam æstatis partem & totum autumnum furentes, in consueto frigori, atque pluvioso tempore, maxime sunt adscribendæ. *V.* Redeunte calore, & liberius exinde procedente transpirationis negotio, variolæ quodammodo mitiores factæ sunt, ut Septembris adparet. *VI.* Aucto iterum & per satis longum tempus durante frigore his locis quodammodo in consueto, variolas iterum necessario debuisse fieri crudeliores, October atque November testes sunt. *VII.* Turbidam, frigidam, pluviosam & inconstantem tempestatem, corpora non adeo lædere, si consueto sese exerat tempore, quam constanter turbidam, frigidam, atque pluviosam, in consueto tempore, æstas & december testantur.

OBSERVATIO II.

*Variolarum Vratislavia 1735. grassantium,
brevis Historia.*

Tanta vi tantoque furore per æstatem & autumnum VARIOLAE hic loci grassatæ sunt, ut vulgum non solum, sed & Medicos ipsos reddiderint attonitos, præsertim, quum haut exiguum, quos infestabant, ægrotorum numerum ex vivorum consortio migrare jusserint, & inter infantes demortuos supra indicatos (*Obs. I.*)
ultra

ultra duæ tertix certe variolis decesserint. Phænomena vero a nobis observata, præcipua fuere frequentia: Plurimi infantum & adultorum, nec his enim pepercit morbi atrociam, utriusque sexus, ante invasionem ægritudinis per unum vel alterum, imo aliquot haut raro dies, de artuum lassitudine, & gravitate conquesti sunt. Quidam alacri antea & hilari mente præditi, tristes & quasi speculari, licet in præsentia nullam alias sentirent corporis molestiam, evaserunt. Hæc excepit capitis dolor, & vertigo, oculorum rubor, & in quibusdam copiosum lymphæ lachrymarum ad instar ex iisdem profluvium, concomitante faciei rubedine, & levi intumescencia. Superveniebant postea dorsi dolores plus minus vehementiores, & lancinantes, complicata nausea, quam interdum vomitus aliquoties recurrens, & multam saburram mucosam, & sæpius biliosam eliminans sequebatur. Tunc aderat febris, ut plurimum satis acuta, summaque inquietudo. Sitis non omnes æqualiter torisit. Hac fabula per biduum, triduum aut quatrimum peracta, intercurrentibus aliquando convulsionibus, maculæ rubræ in corporis peripheria adparebant, quibus mitiora apud aliquos reddebantur symptomata. Maculæ sese deinde in variolas elevabant, circa septimum diem in abscessum abire paratæ. Evanescentibus sensim sensimque crudelioribus accidentibus, post decimum quartum diem, plurimi, si non plane lectum reliquerint, vix tamen nota-

bile aliquod malum superstes senserunt. Hæc
 erat variolarum benigniorum facies, quo lon-
 gius autem ab hoc schemate recesserunt, eo peri-
 culosior fuit ægrotantium status. Quidam vi-
 delicet statim ab initio, præsertim ubi nullæ sen-
 sibiliores præcesserunt excretiones, tanta febris
 vehementia correpti sunt ut non solum phrene-
 ticorum ad instar delirassent, sed & nulla, ob
 nimiam sanguinis & humorum expansionem,
 futurarum variolarum adparuerint vestigia,
 quare ante tertium vel quartum diem, superve-
 niente catarrho suffocativo, (prægressis scilicet
 haut raro terribilissimis convulsionibus) aut
 apoplexia mortui sunt. Apud quosdam qui-
 dem natura expulsionem exanthematum verum
 autem, aut citius aut serius, imo interdum nimis
 præcipitanter molita est, sed aut copiosius aut
 parcus quam par fuit. Quum itaque postmo-
 dum internus deficeret impulsus, vel materia
 excretioni nondum satis fuisset apta, & præpara-
 ta maculæ ipsæ retrocedebant, aut in variolas
 demum abire tentantes, partim notabiles acce-
 perunt foveas, partim plane confluebant & ses-
 siles fiebant, limitibus pallidis, lividisque adpa-
 rentibus. Loco puris probe cocti Ichorem sal-
 tem aquosum & acrem, imo interdum flavum
 & sanguinolentum fuderunt. Nec deerant pa-
 tientes quibus in his periculis constitutis super-
 veniebant non solum convulsionibus, sed & va-
 riolæ plane nigræ, aut, quod perinde fuit, macu-
 læ caruleæ quasi suggillatæ, brunneæ, & subni-
 græ.

græ

græ, manifesta præsentis sphaceli, & paulo post imminentis mortis certissima signa. Hæc intra quartum & septimum, vel nonum & undecimum diem communiter suam exerebant ferociam. Horum ægrorum ita mortuorum intuitu, non adeo multi diarrhæis aut funesta tussi, quæ alias periculosis variolis non inconsueta sunt, obierunt. Nota deinde nobis prostant exempla, ab aliis medicis observata, ubi purpura maligna, perechiæ & hujus generis alia variolis sese complicarunt. Immo conamina hæmorrhagica, quæ, licet alias hic loci non adeo frequentia, sese admiscerent, attamen, si statim ab initio, antequam scilicet febris ad extremum vehementiæ gradum perventa esset, sufficientem sanguinis quantitatem eliminaverint, vix aliter quam salutaria dici potuerunt, quibusdam interea letalia fuerunt, quando nempe post quartum demum aut quintum diem, imo interdum adhuc serius sese exerebant, vel per inconsueta & incongrua loca eruptionem minitabantur, aut actu profuebant. Quorsum pertinet exemplum nobis a celebri quodam practico relatum, in variolis loco humoris consueti aut puris, sincerum sanguinem adnotante. Quod vero ad varios oculorum periculosos adfectus, aliaque talia morbi hujus epilogum constituentia attinet, nihil novi aut inconsueti observatum est. Idem dicendum, de morbis post evanescentes variolas tandem ex eis repullulantibus, ubi tusses ferinas & humidas labem pulmonibus facile & frequenter

adspergentes; Febres lentas hecticodeas, & consumptorias; Ulcera fistulosa, cacoethica, late serpentia, profunde penetrantia, rebellia, ossibus haut raro cariem inurentia; Aures materiam acrem, rodentem, fœtidam copiose fundentes; Inflammata colla, fauces; linguas tumidas; Tonsillas ulceratas; Coryzas diurnas, nares excoriantes; Ptyalismum, salivam male olentem, adverso sapore præditam, tenacem, eliminantem; Parotides tumentes in scirrhosam duritiem vel abscessus degenerantes; Articulos inflatos, dolentes; Tendinum ambulationi aut artuum motui dicatorum robur resolutum & post longum demum tempus & remediorum usum pristinas vires recuperans; & alios hujus farinae pravos, molestos, contumaces periculi plenos effectus, ex metastasi materiae peccantis, vel propriae malignitatis, vel medici, vel regiminis causa aliorum derivatae, ortos diu adhuc, & ægros & medentes, vexantes notavimus, manifesto testimonio, quod variolæ semper fere soleant post se fœtorem relinquere.

SCHOLION.

Ita brevi compendio, quæ nobis de variolarum constitutione innotuerunt, exhibuimus, prolixiores facile esse potuissimus, si ad singularia exempla descendere, aut prolixam curæ adhibitæ reddere vellemus rationem. Hanc vero, quum methodo naturæ morbi conveniente, & singulis ut speramus medicorum sufficienter
 nota

nota instituerimus, non est ut multis deprædicemus, quippe quod non alia fuerit, quam cui prudentiores sæculi nostri viri calculum addant, abstinendo præcipue a regimine nimis calido, & anxio, a multa remediorum etiam decantatissimorum præsertim calidiorum, volatilium & sic dictorum expellentium, farragine, alto insuper supercilio spernendo, nescimus quæ arcana, superstitiose interdum laudata, incongrua & opinione vetularum præjudicata potius quam experientia circumspècta probata, miris præconiis elata specifica. Naturam potius variolarum efflorescentiam & expulsionem prudenter moventem quantum in artis viribus est, sublevare conati sumus, partim ante febris accessum, partim in ipsa febre. Ante febrem, antequam scilicet futuri variolantes notabiles œconomix vitalis turbas sentire inciperent, porrecto leniori laxante, immo de saburra primarum viarum certiores redditi, vomituriendi conatibus haud raro jam præsentibus, salibus digestivis admixta Radicis Ipecacuanhæ portiuncula JVNCKERI *Therap. General. Tab. II. pag. 22. III. 3.* & hac in parte opem præstitimus. In ipsa febre, nitrata, salina media, temperantia, absorbentia, præcipitantia, cinabarina, intermixtis, ubi calor non nimis urgebat, diapnoicis fixis, & lenioribus resolventibus, utramque fecerunt paginam. In naturis segnioribus, ubi variolæ ante septimum diem adparere noluerunt, reliquis remediis, optimo semper cum successu, & miro patientis paulo

paulo post subsequente levamine, momentum camphoræ admiscuimus. Reliqua tentamina nec sufficienti rationi, nec multiplici experientia consentanea lubentes missa fecimus, contenti nostra felicissimis Practicis probata methodo, cui Deus etiam ita benedixit, ut suam clementiam publice deprædicare, nos maxime obstrictos profiteamur.

Si vero quærat, quare tam horrendas hoc anno Variolæ edidere strages? non adeo facilem esse responsonem fatemur. Negari quidem nequit, multum tribui posse epidemica ætatis & autumniconstitutioni, miraque tempestatis varietati, ut supra jam ostensum est. Interea tamen alias etiam subfuisse causas non inficias imus. Credibile namque videtur, malignioris fuisse naturæ variolas præterlapsi anni, quam alias esse solent, quamvis, quod ad nos attinet, ut ingenue veritatem eloquamur, hanc malignitatem, de qua tam multos audivimus conquerentes, adeo obviam fuisse, aut tam frequentium funerum occasionem præbuisse, non observavimus. Aliam itaque rationem hujus letalitatis quærendam esse, ipsa ratio suadet, qualis vero accusanda dubii quodammodo hæremus, periculosum enim est omnia animi sensa publice effutire. Dominus D. TRALLES, inter juniores nostros medicos celebre jam nomen adeptus, doctum hac de re nuper evulgavit scriptum, in quo probare nititur: *Venasectiorem unicum fere esse præsidium, quo variolarum crudelitas*

litas

litas compeſci poſſet. (*) Jam ergo ſi hoc verum eſt, prout indubiis argumentis demonſtravit laudatus Autor, ſequitur, ut iſta Phlebotomophobia, & vulgi, imo &, quod peſſimum eſt, medicorum animos, tam arcte obſidens, tamque graviter obcæcans, conſequenter Venæſectionis neglectus, palmariam fuiſſe cauſam, cur variolæ tam horrendam ediderunt occiſionem. Nos quidem libentiſſime calculum adjicere non dubitamus, certo perſuaſi, multos imo plurimos ſervari poſuiſſe, fuiſſeque certo certius ſervatos, ſi in tempore tam adultis quam parvulis ſecta fuiſſet vena. Plethora enim & excedens ſanguinis orgaſmus, omnium fere malorum ſubſequentium fons & origo eſt, immo illa ipſa, quam nominavimus, humorum abundantia, medicis circum-

(*) His pagellis jam exaratis, ad manus noſtras pervenit Epistoſa quædam, germanico idiomaſe ad prælaudatum D. D. TRALLES, a D. D. GODOFREDO HENRICO BVRGHART amice conſcripta, qua argumentum iſtud ulterius tractatur, & demonſtrationibus theoreticis, novum per experimenta pondus additur. Dignam omnino judicavimus, ut publici exponeretur luci, quare autores ſuaſoresque quidem fuimus Autori, ut eandem latine faceret, quo commodius noſtri collectioni inferi poſſet; Invenias illam ad calcem hujus ſpeciminis, & miraberis forte, Lector, hos medicos, diverſa licet principia foyentes, tam egregie circa hanc rem conſpirare, & nihil utrumque intermiſiſſe, quo adſerti probari queat veritas, ita ut vix aliquid inveniri poſſe credamus, quod cum ratione in contrarium adferatur, aut quod pari facilitate diluere non valerent.

cum spectis gravissimum facescit negotium, eosque impedit quo minus finem intentum adsequi, hoc est pristinae sanitati restituere valeant aegrotantem. Nec fortassis multum a vero nos aberraturos speramus, si credimus, quod haut paucos, ut olim caesarem quendam, perdiderit & Medicorum & remediorum multitudo, quorum etiam trahimus imprudens regimen, tam proprio, quam medici consilio institutum, quo ipso ardente Sirio, patientes in hypocaustis calefactis torrebant, aut sudore diffuere sinebant, ut pharmaca volatilia, & expellentia, myrrhata, succinata, Pulverem Marchionum, Sal volatile, Cornu cervi, & quae sunt hujus farinae alia nunc taceamus, quae partim adstantes nasutulæ suaserunt vetulae, partim ipsi medici diligenter exhibuerunt, & quidem satis interdum incongrue & intempestive, haut raro jam primo die, & ea ipsa hora, qua patiens vix conqueri inciperet, admodum inscii aut incuriosi eorum, quae tam graviter pronuntiavit magnus noster HIPPOCRATES, praecipiens, non esse movenda, nisi quae sunt mobilia, multo minus tentandum, cruda & nondum cocta expellere. Conf. Sect. I. Apb. 20. 21. 22. 24.

Ex huc usque dictis quaedam licitum erit eruere consuetaria. I.) Variolas vere malignas non adeo frequentes esse, ut quidam putant, vel ex eo patet, quod plurimi demortuorum non tam cum symptomatibus malignis febribus alias familiaribus, sed potius Apoplexia, suffocatione
&

& sphacelo, longe facilius ex aliis causis quam malignitate deducendis, diem suum obierunt. II.) Plus mortui sunt, ubi in cura potius remedium excessu, quam defectu peccatum est. III.) Plurium mors non incongrue neglectæ venæsectioni, aut saburræ primas vias gravantis intermissa tempeſtiva expulſioni adſcribitur. IV.) Variæ & anni temporum minime familiari tempeſtati, maxima vis ratione furoris variolarum adſcribenda eſſe videtur. V.) Variolas ſibi, naturæque autocratæ, præmiſſis ſcilicet quæ e re eſſe judicantur univerſalibus, relictas, paucisque remediis adjutas, optime ſeſe gerere, multiplici exemplo confirmatum eſt. VI.) Optimum remedium variolantium conſtituit, abſtinentia a multis remediis, expectatio opportuni temporis, & conveniens ac moderatum regimen.

OBSERVATIO III.

Mictus Cruentus in Variolis letalis.

Puer decennis, agilis admodum & hilari ſemper mente præditus, alias moliminibus hæmorrhagicis per nares adſuetus, decembri menſe 1735. ſymptomatibus variolas futuras prænunciantibus corripitur, ſine ulla tamen vel ſin-
ceri ſanguinis, vel primarum viarum ſaburræ notabili excretionem. Febris accedens ſtatim extremam adeptam vehementiam, calor quidem ſummus, fitis autem non adeo clamora fuit. Die tertia & quarta, ſatis quidem placide & copioſe
maculæ

maculæ rubræ adparent, nullo tamen patientis levamine, omnibus potius in deterius ruentibus. Circa vesperam leviora accedunt deliria, a quibus tamen æger expergefactus statim ad se redibat. Quinta die variolæ quidem magis elevabantur, fastigiis tamen planioribus quam par fuit factis, coronaque circumdante pallidiori reddita, accedente insuper infimi ventris notabili dolore, ægrotum aliquoties ad ejulatus disponente. Die sexta magnam sanguinis portionem, non sine vehementi dolore cum urina reddidit, quod phænomenon etiam sexta & septima die aliquoties recruduit. Oçtava variolæ magis palleſcunt, lympham tantum in se continentes vires plane proſternebantur, dolor tamen abdominis in totum fere ut & miçtus cruentus remiſſit, urina tantum flammeum referente colorem. Adparent autem circa collum, & in femore ſiniſtro maculæ cœruleæ, & nigræ petechiarum ad inſtar, variolis hinc & inde nigreſcentibus, reliquis pallidis imo fere veſicularum aqua fervente excitatarum ad inſtar albicantibus. Fatices nigreſcebant, & dentes dilute cœruleo colore tinçti videbantur. Die nona prægreſſis levioribus convulſionibus placide exſpiravit. Hactenus parentum relatio.

SCHOLION.

Quod de formali miçtus cruenti ratione nobis formavimus ſyſtema, in aliam quum referremus occaſionem, nunc pauca ſaltem præſentem

tem casum concernentia addere constituimus. Primo scias, velimus benevole Lector, neminem nostrum, sed alium plane medicum hujus ægroti gessisse curam. Parentes vero deinceps mortuo jam puero accersisse unum ex nostra conicione, ut cadaver inspiceret suamque de funesti eventus causa aperiret sententiam. Hic manifestis sphaceli signis visis, hunc esse quidem mortis omnino causam pronuncians, se tamen letalis morbi genuinam indolem hoc modo investigare posse negat, si vero, ut aperiretur cadaver, permitterent, plura se fortassis detecturum sperare, & istud quod vellent, nempe an a Medico adhibito sphacelus præcaveri potuisset, accuratori facto scrutinio, dijudicaturum. Spes quidem initio sectionis facultatem obtinendi quædam adfulsit, quæ postera tamen die iterum dilapsa est. Quum vero nostrum non sit, aliorum curandi encheirises, præsertim quarum conscii non sumus, reprehendere, aut nos alieni facti iudices vendere, cetera silentio esse premissa consultius ducimus. Hoc quidem nobis omnino non inconsultum fuisse videtur, si moliminum hæmorrhagarum attentior quodammodo habita ratio, & statim morbi initio per artificialem sanguinis ventilationem naturæ in auxilium ventum fuisset. Notabilis omnino est casus in mentem hac occasione nobis veniens, quem olim apud OSWALDUM GREMBSIUM in *Arb. ruinos. Lib. II. Cap. III. num. 55.* legisse recordamur, de virgine qua-

B dam

dam nobilissima, pubertati proxima, sanguinis Effluxum per nares in itinere passa, ob frigus tamen hyemale citius quam par fuit suppressum, supervenientibus dorſi doloribus molestissimis, vomitu, adparentibus deinde variolis, sed paucis, quibus, facta deinceps ingenti lucta inter morbum & naturam, succedebat sanguinis vomitus, & *Urina sanguinea*, donec, variolis partim purpurascensibus, partim disparentibus extingueretur virgo floridissima ætate constituta. Merito deinceps adculpabatur *intermissa venesectione*. Quum igitur inter istum Casum. & relatam a nobis, non exigua intercedat similitudo, fortassis & apud hunc, neglecta phlebotomia multum ad funestum eventum contribuit. Pessimum interea & raro boni eventus symptoma, esse mitum cruentum variolis sese complicantem passim practitorum scripta docent, ut SALMVTHE *Cent. II. Observ. LXX. pag. 92. HOECHSTERI Decad. I. Cas. VII. pag. m. 87. Cas. IX. pag. 90.* aliorumque observationibus & testimoniis patet. Ratio etiam inventu difficilis non est, siue namque per renes, siue alios venarum circa vesicæ collum serpentes sanguis exprimitur, perinde est, uterque videlicet locus facillime stasi, sanguine ibidem sese cumulante, deinde inflammationi, postea gangrenæ, & sphacelo demum, quem necessario commercii inter mentem corpusque analysi subsequitur, occasionem præbere potest. Quare non incongrue ex hoc Casu sequentia sponte sua fluunt consecutaria:

I.) Quo

I.) Quo citius & per commoda loca erumpunt sanguinis profluvia in variolis, eo salubriora sunt, quo serius autem & per loca inconsueta sese effundunt eo periculosiora esse experientia testatur. II.) In pueris abundante sanguinis copia præditis. agilibus. hilaribus variolacea febrî decumbentibus semper habendam esse ventilationum sanguinis rationem, ratio dicitur, quidquid etiam imperitum vulgus obgarriat, aut Medici famæ minutiis nimium studiosi in contrarium adferant. III.) Variolis si superveniat Mictus Cruentus, malum, & sæpissime letiferum.

OBSERVATIO IV.

Wratislavia constitutio Physica.

WRatislavia fere Silesiæ, sive longitudo, sive latitudo spectetur, umbilicus est. locumque ad Viadri, quo Olavii aquas absorbet, ripam citeriorem occupat, & amplissimæ circum circa extensæ planitiæ centrum constituit. Fundus, cui inædificata, licet totus non sit paludosus, humidior tamen præ cæteris provinciæ plagis reperitur. Soli fertilitas vix in omni regione parem agnoscit, quare etiam annonæ copia admodum gaudet, Pomorumque deinde, & fructuum reliquorum arboreorum, nec non olerum proveniunt. tam ubertate, quam sapore delicato, celebri, cunctis sese commendat, præsertim, quum & propter campi pinguedinem, cujus nigredo terræ testis est, & caliditatem, auræque clementiam

B 2

vege-

vegetabilia citius ibi, quam alibi floreat, & maturentur. Aquarum quidem penuria non laborat, hoc tamen fatendum, scaturientem seu fontanam rariorem quodammodo esse, ac, si etiam hinc & inde obcurrat, non tam limpidam, claram aut puri saporis, prout alibi, exceptis paucis fontibus, inveniri. Aer haut raro crassior existit, & non adeo frequenter vaporibus obscuris vacuus deprehenditur, ut aliunde venientium testimonio constat, adferentium: Wratislaviam rarissime sine peplo conspici, & auram ibidem vigentem ordinario foetere. Ventis interea ex omni plaga irruentibus, maximo suo commodo, exposita est, quamvis occidentales sunt communiores. Aestate vero Meridionales, fulgurum materiam ut plurimum secum adferentes, sæpius flare solent. Hyems, excepto eo casu quando Boreas continuo dominatur, nec adeo longa, nec adeo dura ut circa Sudetos montes. Ver pubescens amœnum, adultior quodammodo factum sæpius fat calidum, ita ut arbores hic jam floreat, quum montanis in locis vix gemmas emittere inceperint. (*) Aestas igitur

(*) Curiosum, differentiam caloris ob oculos dilucide ponens, nosmet ipsi olim vidimus spectaculum iter directe versus Sudetes circa Martii initium facientes. Urbem egressi pluvia copiosa tepida humectabamur, ad quartum vix lapidem peruenti pluvie guttis, flocculos nivales intermixtos observabamus, Radice Sudetorum deinde tacta, nivem copiosissime ex nubibus delabentem experti sumus.

igitur satis calet, ita ut ad talem fervorem interdum perveniat, qualem multa incolarum corpora, non aliter nisi admodum moleste ferunt. Autumnus sua non caret amœnitate, neque tam cito præterlabitur, sed sæpius adhuc November permittit hortorum quibusdam deliciis frui. Ad incolarum corpora quod attinet, ea ut plurimum *ευσταρα*, plethorica, florida, laxioris & spongiosi habitus esse deprehenduntur, mentemque junctam habent hilarem, & artibus, quibus applicatur ediscendis, non ineptam, uno verbo temperies humorum Sanguineo-Cholerica & Cholero-Sanguinea, omnium maxime obvia venit, licet non negandum, strictioris & siccicarnis aliarumque complexionum homines inveniri plures, ratione tamen præditorum eximia corpulentia, inter quos præ cæteris pistores, laniones & cerevisiarii, eorumque uxores eminent, numero non admodum grandi. Nec istud prætermittendum, quod a quibusdam observatum est, sequiorem scilicet sexum in genere ad voluptatem, magnificentiam, otium, mollietatem, profusionem, hic loci magis quam alibi, inclinare. Plures etiam colore cutis albescente præditæ sunt, quam nigro aut brunno, & synciput eorundem capillis plane nigris rarissime, frequentius autem fuscis, flavis & candidis tegitur, ut ita non desint, quibus pulchritudinis pretium statui ex merito non nequit. Vivendi ratio si medice consideratur ejusmodi est, ut variis morborum generibus, & vitæ brevitati omnino

ansam dare facile possit. Omnium enim rerum ad commode lauteque vivendum adfluxus, & ubertas, incolis ut Baccho Cererique litent, nec prout hic loci proverbium aliquod usu receptum est proprio corpori novercas sese præstent, occasionem quotidie præbere solent. Præter feras enim bestias & animalium quadrupedantium, aviumque vescibilem adparatum largissimum, vicina Polonia ingentem boum numerum quotannis Silesiæ & præsertim Wratislaviæ Hungaria deinde & Austria, Vina diversi saporis, bonitatis & valoris subministrant. Ne vero his, quibus angustior quodammodo res domi, aliquid desit, quo minus Libero Patri grata sacrificia offerant, ecce vinum quod vocant adustum, & Cerevisia spirituosior, spissior, multumque nutriens, ex tritico quidem communiter cocta, non excepta tamen hordeacea, & peregrinis in locis braxata ingenti copia ad manus vel potius ad pocula adest. Pane vix alio quam secalino & triticeo, probe salito, totaque provincia celeberrimo vescuntur. Pisces fluviatiles omnino delicati multique, quotidie Viadri, aliorum fluviorum & piscinarum circumjacentium inexhausto beneficio, & inter hos Cyprini, Lucii, Barbi, Siluri, Anguillæ, Astaci venduntur, quibus adhuc Salmones, Sturiones, Afelli fluviatiles, Mustelæ quamvis rariores, adnumerari merentur ut Merlucios, Passeres, Haleces aliosque ab exteris ad nos adportatos, fumo induratos, Saleque conditos, imo Mytulos, Ostreas, Lampretas.

pretasque taceam. Oleracea & arborum fructus per omnem anni cursum tanta copia & suavitate venalia conspiciuntur, ut quilibet sibi persuaderi facile pateretur: Wratislaviam solis ferre vegetabilibus vivere, sed ingressus macellum aut forum piscarium, itidem putabit: Wratislaviam sola carne aut piscibus sese nutrire. Quid igitur mirum, hominibus ejusmodi deliciis ad pamphagiam & gulositatem invitatis obvenire multorum & difficilium morborum phalanges, qui enim adpetitum temperare nesciunt, sed eidem a primis unguiculis obedire consueti, insuperque otio mollique vitæ generi dediti sunt, nil certe nisi brevem vitam, fragilem ac inconstantem valetudinem expectandam habent. Hæc etiam est ratio, quod incolarum plurimorum corpora tam cito lædantur, perferendi scilicet aeris mutationes notabiles, & anni tempestatis incongruam constitutionem, sine maximis œconomix vitalis turbis plane inepta. Vix igitur morbi Congestorii, serosi, maligni, febri-les præsertim exanthematici, Rheumatici, paralytici aliter quam epidemice grassare, aut, nisi sublatis e vivorum consortio haut paucis remittere solent.

SCHOLION.

Non desunt Eruditi, qui ante nos Corporum Silesiacorum Habitum scriptis depictum tradidere, inter quos *Historiam Morborum Wratisl. grass. An. 1699. pag. 201. seq.* ejusdemque *Apologiam contra D. D. GRÆBNERVM pag. 80. HENE-*

LIVM *Silesiogr. Cap. VI.* fere toto, in specie autem *S. VI. pag. 681.* ejusque Celeberrimum Scholiaften FIBIGERVM *ad hæc loca, & die Breslauischen Sammlungen 1718. Mens. April. Class II. Artic. II. S. 2. pag. 930. seq.* præcipue laudamus. Quum vero hæc Silesiam in genere ut plurimum concernant, nostrarum partium esse duximus Wratislaviam in specie attingere. Neminem tamen credere velimus. quasi omnes Urbis incolæ ad amissum huic mustriculæ essent aptandi. Multi dantur sciographiæ contrarii. In Universum hæc volumus dicta. Nulla enim reperitur regula exceptionis impatiens. A pluribus fit denominatio, & consequenter integræ concionis character, exceptis ubique virtuti sese devotentibus. Prout enim ingens frumenti acervus ratione maximi granorum numeri, aut bonorum aut malorum, dicitur sive probus sive improbus; ita etiam Incolæ plurium tantum ratione vocantur gulosi, molles, bibones, voluptuosi. Immo non desideratur haut contemnenda copia ejusmodi mortalium, quos cum PLAVTI Milite Glorioso, aut Euclione, GRYPHII Petro Squentzio, MOLIERI Misanthropo, Georgio Dandino, Aegroto imaginario. Marito coacto, Impropto, Cive nobili, Prætiolis ridiculis, & aliis hujus furfuris celebrioribus per orbem personis comparare, piaculum non foret. Sed ferenda sunt quæ mutare nequeunt. Apud Medicos artem exercentes utilitate non caret post corporis habitum, atque constitutionem, etiam animi

animi habere notitiam & propensiones ejusdem cognitas. RAMAZZINVM artium considerationem Medicam non prætermisisse, ex incomparabili ejusdem *De Morbis artificum* tractatu factis constat. Quis ergo jure nos reprehendet vitiorum Medicam recensionem instituentes? Injuriosi quidem fortassis aliquibus videri possemus, si nostra cum ILMERI *Narrat. de Vratisl. Witteb. 1625. edit. apud CRVSIVM Miscel. Siles. Tom. II. pag. 55. recus* dictis conferantur, Vratislaviam bonis moribus ornatos & in genere virtuosos incolas alere adferentis. Sed, aut Vratislavia intra quadraginta annorum spatium adeo mutata est, ut sibi similis non amplius fuerit, quia JOH. ANDR. MAVERSBERGER *Dissert. de Vratisl. S. VI. Witteberg 1668. habet. in CRVSII Miscell. L. c. pag. 88.* scribere non veretur: *Iti vero, quibus modica culina est, aliis quidem utuntur cibis, sed tamen adeo LVXVRIOSE, ut minime mirum aut novum videri debeat, si nonnulli comesis patrimonii posteris suis parum præter luctum & querelas relinquunt: aut ILMERVVM tantum egisse encomiasten, concedendum est, cui reliquis panegyricè scribentibus familiare vitium etiam adhæsit, ut non ea quæ vera, sed tantum quæ laudabilia dixerit.* Corollariis denique ex hac observatione eliciendis supersedere omnino possumus, quum cuilibet non erit difficile eadem vel proletaria tantum diligentia adhibita eruere, modo aeris constitutionem, civiumque genus vivendi inter se comparare velit.

OBSERVATIO V.

D. GODOFREDI HENRICI BURGHARTI, (*) Practici Vratislaviensis,
Reichenbachii naturalis Descriptio.

§. I.

Quæ Observationum & Historiarum Medicarum fit utilitas, vel infimi etiam subse-
lii

(*) Urbs REICHENBACH felicium ingeniorum prole jam ab antiquis temporibus, ut nostræ gentis annales testantur, non infœcunda fuit, quibus etiam hunc virum adnumerare non nefas judicamus. Natus enim ibidem fuit Anno 1705. die 5. Julii, parente Christophoro Timotheo, ex stirpe Burghartorum olim in Bohemiæ regno inter nobiles numerata, tricenalis vero belli occasione in Silesiam deinde veniente, oriundo, ibidem Medicinæ Doctore, Circuli Physico & per aliquot triginta annorum spatium celebri practico adhuc in vivis existente. Noster privata præceptorum institutione gavifus Vratislaviensium Gymnasio Elisabetanum Anno 1720. adiit, & per quinquennium ibidem commoratus, postea sese Fridlandiam Ducatus Suidnicensis oppidulum, Chemiæ ediscendæ causa contulit. Anno fere ibidem peracto, iterum patrios repetiit Lares, partim ut parentis institutione, ad altiora sese præparare, partim Chirurgicis per aliquod tempus operationibus apud virum hujus artis satis peritum operam navare potuerit. Anno 1727. demum Viadrinas musas Francofurti amplexus, per tres annos Medicinæ se devovit, & duabus dissertationibus sub Celeber. GOELICKII moderamine, quæ in ejusdem Institutionibus totam pathologiam efficiunt, habitis, demum 1730. Doctor. prævia sine Præside defensa Dissertatione Medico - Juridi-

hii in hac arte Viris non ignotum est. Eo autem ni fallor sine scribantur, ut reliquis artem exercentibus usui esse debeant. Quum vero ingens sit locorum, climatumve differentia, & pro eorundem natura, teste CELSO *proem.* differant quoque genera Medicinæ, & aliud opus sit Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia; consequens est, omnium fere Observationum a diligentioribus practicis adnotatarum usum, si non totum, maximam tamen partem cadere, quando inter loca, ubi imitationi tradi debent, ac ubi prius experientia detectæ sunt, iusta non instituaturs comparatio. Hæc vero comparatio, quomodo institui possit non video, quum maxima Observatorum pars, Loci, ubi factum experimentum, naturalem constitutionem ipsis casibus

*ca de Pubertatis termino, ad Pr. Institut. quib. mod. tutel. finitur, creatus est. Captus autem academico- rum laborum deliciis, adhuc per nonimestre spatium ibidem commorare e re sua esse duxit, tam erudien- dis quibusdam commilitonibus, quam praxeos exer- citio tempus terens. Patriam anno 1731. reversus, Parentis lateri adherens, per tres fere annos artem quam profitetur, exercuit, suæque dexteritatis aliquot mille testes habuit, donec fortunarum sedem 1734. in urbe nostra fixit, & præter varia Experientiæ spe- cimina oculorum præcipue morborum curationes re- spicientia, præsentis anno bina publicavit scripta, germanico idiomate exarata; alterum *Montis Sabothi Historiam naturalem* exhibens, alterum *Chemici argu- menti.* Quid ad nostras Satyras contulit ipse Lector, non sine plausu, ut speramus, dijudicabit. COL- LECTORES.*

casibus præmittere, oblitum sunt. Steriles nimium deprehenduntur communes Geographi, quam ut hac in re aliquid solatii ex eorundem scriptis haurire liceat. Ne vero idem in aliis reprehensum, nobis, casus quosdam olim obviam factos, interdum describentibus, objici queat, Loci, tentaminum sedis, naturalem Historiam filo quamvis hebeti nec argumenti gravitati pari, ante omnia inferi curavimus.

§. II.

Occupat urbs REICHENBACH colliculi non inamœni dorsum, ad ortum & austrum situm, Ducatusque Svidnicensis ubi Francosteinense territorium attingunt, limites, circa 51. gradum latitudinis borealis. Si tractum, oppidum ipsum cingentem adspicias, gratissimum oculo exhibebit spectaculum. Campi namque circum circa siti, prataque atque sylvæ, nec non pagi intermixti, arcesque magnificentissime structæ, spaciosum hortum repræsentant, mira rerum varietate ridentem.

§. III.

Dimidio ab urbe lapide austrotenus, montes, qui caput inter nubila condunt, SUDETI, muro ad instar extenduntur, eorumque vertex Alpinorum cacuminum more, per omnem æstatem hinc & inde nive nunquam plane vacuus existit. Ortum versus & occasum in planitie notabilis termino, monticulorum colliumque depressa juga partim sylvis tecta partim segete sæcunda surgunt, quæ versus septentrionem
absor-

absorbet SABOTHUS vix duo milliaria distans, celebris ille minime fallax tempestatis index vicinis adcolis vel hoc nomine notus, charusque.

§. IV.

AER ut plurimum clarus atque purus raro vaporibus aut nebulis, excepto subinde vere patenter ac autumnis, obscuratur.

§. V.

Interea tamen montes vicini durum excitant FRIGUS, hyberno præsertim tempore, ita ut nix & glacies cito quidem fiant, non vero tam cito prætereant, immo & in ipsa æstate, fervente licet cælo, ardenteque firio, ex improvise super montium apices haud raro flet ventus, cui, mediis etiam in canicularibus interdum hypocaustis calefactis obviam ire necessum est, tonitru præsertim, cui tempestas grandine stipata jungitur, prægresso. Ipsa vero fulgura nec rara sunt, nec tonitru horrendo fragore caret, nec ipsa hiems semper ab iis libera.

§. VI.

STIPULÆ ARDENTES, quas Pyrandrum (den Feuermann) incolæ sua vocitant lingua, omnibus notæ, autumnis si cælum serenitate & obscuritate sufficienti favet, conspici solent, campis hinc & inde inerrantes.

§. VII.

SOLUM, quamvis plurimis in locis arena flavescente, sabulo, limoque intermixtum observatur, pingue tamen satis est, & uberem gignendi messem aptum. Si deinceps temperies
aeris

aeris & constitutio vel paululum faveat, arborum proventus ubertate potius quam penuria decerpitur. Olera fere sola sunt, quæ nec tam mature, nec tam copiose, nec tam suavis & delicati saporis prout alibi provenire solent, propter durum & diutius durans frigus, segniores exinde redditam terræ fecunditatem.

§. VIII.

RIVULI duo limpidissimi Klinckenbach & Peila vocati super lapides & glaream decurrentes partim aquæ puritate & salubritate, varia incolis præbent commoda, partim pisciculorum, quos delicatioribus adnumerant & Saxatiles Galbionesque nominant, copia, saporis ejusmodi cupediis adsueto grata fercula exhibent.

§. IX.

PALUDES vero aliaque stagnantes aut putredinis corruptelam experientes aquæ longe lateque incognitæ. Numerosi FONTES divite sua & inexhausta vena, profunde intra telluris viscera scaturiente uberrimum undæ profluvium quotidianæ necessitati subministrant. Ipsa aqua licet externo adspectu clarissima adpareat, & limpidissima, non tamen adeo, ut oculis sese sistit, pura est, salinis enim moleculis aliisque peregrinis atomis scatet, atque inficitur, ideoque nec ad coquendum, lavandum, tingendum &c. idonea habetur. Per experimenta hydrostatice instituta mihi compertum est, aquam

aquam Reichenbacensem fontanam $\frac{1}{75}$ gravio-
rem esse fluviatili prætercurrentium rivulorum.

§. X.

Ex eadem, cujus mentionem injecimus, aqua
fontana coqui solet **CEREVISIA**, quam tamen
neque inhabitantes cives neque aliunde venien-
tes admodum laudant, raroque alicujus valo-
ris esse ingenue fatentur. Vix enim ac ne
vix quidem fermentationi obedire, fecesque
nunquam deponere consueta, ideoque mox vap-
pescit, & acescit, interea tamen in acetum usui
aptum plane non degenerat. Pota viscera gra-
vat, distendit, tarde permeat, & tardius ad-
huc redditur iterum.

§. XI.

Mirum itaque non est **FRUMENTÆI SPI-
RITUS** ab usum tanti moris esse, quanti vix in
alio Silesiæ inferioris loco, immo parvuli fasciis
adhuc vincti, ad hoc potulentorum genus ad-
suescunt. Nec **VINO** vel ex Austria vel Hun-
garia adportato parcitur.

§. XII.

Ad **CORPORUM HABITUM** quod attinet
incolas nec invenusta, nec ad spectu injucunda,
robusta quidem, non vero admodum quadrata
circumferre mentis domicilia, ipse testatur ocu-
lorum usus. Quæ si quodammodo tantum cu-
rantur, nec plane valetudinis conservatio ne-
gligitur, satis durabilia sunt, quamvis morbi
epidemice grassantes, aut pubescente aut sene-
scente

scente anni tempore ordinario suam ludunt fabulam, vespillonem tamen rarissime ditantes.

§. XIII.

VICTUS maxime consuetus, præter Panem fecalinum, hordeaceum & triticeum, carnes, inter quas tamen ferarum rariores obcurrunt, poscit. Caro videlicet, ut proverbium hic notissimum sonat, optimum & vili maximo pretio emendum præbet obsonium. Non diffidentum olera hic loci ob rationes supra (§. VII.) allegatas carne cariora interdum vendi.

§. XIV.

INDOLIS ANIMI ratione populares meos nemo stupidos dicet. Vitium vero ad quod maxime inclinant, si voluptatem voces sive Bacchicam, sive Veneream cui obnoxius ab autoribus Silesiacis sequior quam maxime sexus judicatur, a scopo parum aberrabis. Facile irascuntur, facile placabiles, immo idem interdum poculum, quod rixæ dedit ansam, dat iterum amicitæ. Rara profecto avis est melancholica temperies.

§. XV.

Otium quidem non ubique indulgeri solet, quippe quod res domi angustæ, calamitates, & alienum & omnium malorum teterrimum fames ipsum ut umbræ corpus sequuntur, quamvis ut mihi non absolum videtur, plurimi profestis diebus eo tantum sine diligenter laborant, ne aliquid desit, quod sabbatho, aliisque feriis, commestationibus impendere possunt.

§. XVI.

§. XVI.

THESSALUM igitur non inepte *Orat. num. 130. in Oper. HIPPOCRAT. edit. Lindenian. Tom. II. p. 945.* dixisse constat: *ὅτι γὰρ πάντες τόποι τὰ αὐτὰ Φέροντι βοηθήματα, non enim omnia loca eadem auxilia ferunt,* ratione addita, eo quod non omnis ambiens nos aer similis sit. Quæ quum ita sese habeant, & insuper HIPPOCRATES *de aqua, aere & locis* huic argumento multum ponderis conciliet, nostrarum jam partium esse putamus, ex hæcenus prolatis quædam communicare axiomata, quorum vi alienas observationes fecimus olim nostro usui commodas, nostræque imitationi idoneas.

§. XVII.

I. Altiora loca montibus vicina ut plurimum tenui puroque gaudent aere. II. Venti ex montibus flantes ordinario sunt vehementes & acuti. III. Frigus circa montes durior est & longius durans. IV. Insensibilis corporum transpiratio innumeris atque velocibus mutationibus exposita est apud montanorum accolæ. V. Acuti & frigidi venti calente cælo & rarefacto, subito existentes ordinarie morbos epidemicos pariunt. VI. Morbi epidemici adcuratam, ad levitatem & gravitatem, sive tenuitatem & densitatem aeris, consequenter ejusdem pressionem, corporumque resistentiam, servant rationem. VII. Morbi epidemice grassantes admodum quidem familiares sunt locis altioribus ventorumque irruptioni expositis, non tamen adeo
C pericu-

periculose, quam ubi contrarius obtinet fitus, sæviunt. VIII. Tonitru & Grando circa montes & consueta sunt & horrenda atque ordinario sensibile æris frigus per aliquot sæpe dies durans post se relinquunt. IX. Stipulæ ardentes magis in locis editioribus adparent quam ignes fatui & capræ saltantes, depressiora scilicet, uliginosa, palustria magis amantes. X. Rivuli pluvia maximam partem oriundi, aquam vehunt fontanam molliorem. XI. Quo levior est aqua, eo potui aptior, & salubrior. XII. Asperiores, hoc est potentiis salinis, aliisque permixtæ, vel duriores, sit venia verbo, aquæ æconomicis usibus vix inserviunt, & adhuc minus cerevisiæ coquendæ. XIII. Aquæ duræ fermentationi obsunt. XIV. Aquæ duræ sitim excitant, ut, quo plus sint potæ, plus sitiantur. XV. Aquæ duræ tarde viscera permeant, & tardius excernuntur. XVI. Aquæ duræ in sensibilis texturæ subjectis flatus excitant & Colicam. XVII. Spiritus frumenti corpora quædam ad Apoplexias, Paralyfes, Artuum tremores, Hydropem, Hæcticam, Dyspepsiam, Molimina hæmorrhoidaliam raro tamen in actualem eruptionem venientia, &c. ratione scilicet humorum crasæ & fibrarum toni, vivendique generis disponit. XVIII. Pueris spiritui frumentaceo adfuetis si febres acutæ & inflammatoriæ superveniant, periculosum & ut plurimum letale. XIX. In Montanis decrepita & centum interdum annorum senectus, non adæo rara. XX.

XX. Montana alunt plura corpora procera, vegeta, robusta, fricta, quam quadrata, corpulenta, aut valetudinaria. XXI. Sequior ferus in genere ferius his locis menstrua experitur. XXII. Phthysis hujus loci rarissimus morbus est.

SCHOLION.

Nobis certe Autor hujus Observationis nihil reliquit addendum, præter id, quod optemus aliorum locorum ejusmodi descriptiones etiam videre. Magni certe res esset momenti & utilitatis, si aliquando hoc modo Phycam Silesiæ Chorographiam texere possemus, speramus tamen fore ut alii exercitati viri exemplum imitantes naturalem singulorum locorum historiam nobiscum communicaturi sint. Quantum enim locorum cognitio exercitium artis adjuvet, præter argumenta adlata, duo celeberrimi sæculi nostri Medici peculiaribus dissertationibus demonstratum dederunt, MICHAEL ALBERTI scilicet & FRIDERICUS HOFFMANNUS Hallensis Academiæ fidera, prior dissertationem Anno 1731. habuit, *de morborum gradu differenti pro locorum diversitate*, posterior idem argumentum ejusmodi exercitatione sub limam iterum revocavit Anno 1734. *de medendi methodo varia pro climatibus diversitate*. Digna est utraque attentæ & repetitæ lectione. COLLECTORES.

OBSERVATIO VI.

D. GODOFREDI HENRICI BURGHARTI

Arenaria Reichenbacenses.

§. I.

Oryctographiæ Siles. præter SCHWENCK-FELDUM in *fossilium catalogo*, præclara edidere specimina, HERMANNI nuper mortui *Mastographia* & VOLCKMANNI *Silesia subserranea*, ut *Museum KUNDMANNIANUM*, & quod KOPISIUS olim Landeshuttæ curiosorum oculis exhibuit, in præfenti prætermittam. Spem etiam adfulsisse dicebatur, quod KORTUMIUS Bilicensium Medicus *Lithographiam Silesiacam* luci publicæ exponere voluisset, quod an factum sit hæctenus mihi non constat.

§. II.

Subterraneorum, præsertim lapidum conchis petrefactis, ac aliis diluvii universalis testimoniis gravidorum copia, Silesiam ubique fere locorum scaterere lippis quod dicitur & tonsoribus notum, & potius deesse collectores curiosos, quam rerum varietatem nemo inficias ibit, cujus rei, si expediret, præclara addere valerem specimina, ex Francosteinensi præprimis territorio, & SCHLAUSA pago ejusdem petita. Sed missa hæc faciam patriæ quippe curiositatibus intentus.

§. III.

Exspatiatus aliquando in ARENARIAS frequentia forte fortuna detexi Oryctographiæ nostræ

stræ amplificandæ non indigna; Et primo quidam ÆTITES variæ magnitudinis & duritiei, colorem ad unum omnes fuscum referentes, intus cavos & interdum alio ejusdem generis lapillo, ut plurimum vero sabulo aut Ochra plus minus flavescente gravidos. Figura I. Tabulæ I. integrum, figura vero II. diffractum repræsentat. Ustulati ex brunno rufescentem adquirebant colorem, hæmatiti admodum similem, ochra intus flava in perfecte sanguineum abiente, manifesto testimonio eosdem ferro esse ditissimos, & nihil aliud esse quam mineram martis frustulatim in arena dispersam, (Nieren-weiß liegender Eisenschuß.)

§. IV.

CONCHITES hujus loci nihil aliud sunt quam lapides pugni magnitudinem vel æquantés vel excedentes, coloris communiter ex gryseo flavescentis, diversæ duritiei, marmoreæ tamen ut plurimum non cedentes, polituram enim admittunt. Quidam ex meris pectinibus aliisque parvis conchis conglutinati videntur, quidam hinc & inde tantum ejusmodi restacea in sinu suo fovent. Flammarum vim experti jucundum exhibent spectaculum, lapis enim antea flavescens, vel Cryseus in obscure rubrum vertitur colorem, pectines e contrario in albißimum, in dubio argumento hæc conchilia, non esse nescio cujus jocantis naturæ lusum, sed animalculorum casulas olim petrefactas.

- 1) Conchites politus ex meris pectunculis confans. Tab. II. fig. I.
- 2) Conchites hujus generis non politus. Tab. II. fig. II.
- 3) Conchites externæ tantum habens pectinem Tab. III. fig. III. Fovea pectunculo antea domicilium præbens cortice splendoris argentei vestita est.
- 4) Pecten a matrice separatus, ejusmodi cortice tectus. Tab. II. fig. IV.

§. V.

Huc etiam pertinent TROCHITES ex meris trochis, difficile tamen propter matris duritiem separabilibus, coagmentatis. Trochi partim sunt coloris albi, matrice cinerea flavescente, partim semi-diaphani Bribornensium adamantum immaturorum ad instar. Trochites etiam igni commissi parum mutant colorem, exceptis trochis calcem albissimum referentibus, faciliusque igitur ab ipsa matrice distingui aptis.

- 1) Trochitis externa facies Tab. I. fig. III.
- 2) Ejusdem interior constitutio. Tab. I. fig. IV.

§. VI.

TALCUM, nigrum picis ad instar, lapidi molliori friabili & ex grysea, flava & rufescente glarea quasi conglutinato inhaerens. Igni per aliquot temporis momenta commissum, intumescere Talcum & se a se invicem in subtilissimas lamellas dividere incipit, mutato hætenus piceo colore in aureum. Figuram exhibet Tab. I. fig. V. Me olim puerum sæpius ejusmodi

modi Talcum argentei coloris, & Glaciei Mariae ad instar pellucidum, *Raſen Silber* hic loco vocatum invenisse, probe recordor, jam autem omni licet instituta inquisitione nullius particeps factus sum.

§. VII.

Lapis, quem eminentioribus lineolis quasi pictum, es siehet recht wie die damascirten *De gen. Klingen aus*, & busonitem figura quodammodo referentem, exhibet Tab. II. fig. V. cujusnam profapiae sit adnumerandus, ignoro. Coloris est lutei, lineolae vero albicantis, ex fractis frustulis conchiliorum minutioribus conglutinatus videtur. Idem mihi dicendum est, de alio quodam lapide, favis quodammodo simili, totus enim constare videtur ex vesiculis albicantibus, certo ordine dispositis, rubraque dura materia repletis. Nulli magis quam frustulo pulmonis conferendus, adeo ut etiam mensa impositus pro lobo hujus visceris inflato, ficcatoque a quibusdam primo intuitu habitus fuerit. Tab. I. fig. VI.

§. VIII.

Varios adhuc alios punctulis, stellulis, arbusculis notatos & forma sua casu existente varias figuras quarundam rerum designantes aut ex lamellis interspersa ochra martiali flava, vel rubente conglutinatos, & exinde lignum tædæ (*Klehn*) arborum cortices & ejusmodi corpora alia non male exprimentes lubens prætermitto.

§. IX.

Hæc sunt quæ speciminis loco Oryctographiam patriæ respicientia, in medium adferre volui. plura ac curiosorum oculis digniora non deesse loci me jubet credere constitutio, modo iterum se mihi repræsentaret diligentius inquirendi occasio, ista enim aliud quasi agendo, tantum forte fortuna inveni.

OBSERVATIO VII.

Ophthalmia Phlyctenibus stipata post Ambustum.

PUER novennis ratione ætatis suæ satis quadratus, surreptum pulverem pyrium admoto carbone accendit. flamma vero faciem nimis propinquam, præsertim latus dextrum ejusdem tentans, haud parum adurit, neque oculo parcit: Supervenientem quidem inflammationem & reliqua ambusti symptomata Chirurgus in auxilium vocatus adhibitis remediis convenientibus feliciter sanat, oculum tamen vehementer dolentem rubentemque in melius mutare nescit, & nequit. Nobis in consilium demum adhibitis, quum accurate in oculi statum inquiramus observavimus sanguinea vascula alias vix visibilia admodum turgescere, multosque ramulos super corneam ipsam spargere, quæ hinc & inde pariter ac albugo multis phlyctenibus haud raro cæcitatem causantibus, ob-
fessa

fessa erat. Palpebræ non leviter inflammatae, tumebant, & lachrymæ stillabant copiose & continuo, ita ut adfectus jam in ipsam fere Chemofin degenerare videretur. Quam autem hæc phænomena per aliquot septimanas jam durantia, consuetudinem affluxus, imo habitualem jam ophthalmiam minitarentur, malo internis vel externis remediis obviam nobis esse eundem judicavimus. Dedimus itaque anteaogaſtica, temperantia, reſolventia leniora, interpoſitis laxantibus. Hæc licet aliquod levamen adferrent, in totum tamen inflammationem tollere, aut humorum ad oculum adfluxum aliorſum derivare inſufficientia deprehendebantur, quare adhuc cucurbitulis dextro brachio & poſt aurem aliquoties adhibitis, locisque profunde ſcarificatis multum ſanguinis eduximus. Hac methodo omnia ſtatim in melius verſa ſunt. Externe præter ea, quæ in genere ad inflammationes ſedandas conducunt, leniora conſtringentia, partesque roborantia in uſum vocavimus, & Phlyctenibus liquore quodam egrigiarum virium, ſaturninæ proſapiæ nobis familiari, occurrimus, ne latius ſerpere, aut profundas foveolas, quas ſtatim cicatrices aut maculæ albæ viſum maxime impediētes excipiunt cornæ imprimere poſſint. His per aliquot ſeptimanas diligenter continuatis, puer divina favente benedictione priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

SCHOLION.

Chirurgus Ambusto curando adhibitus scientiæ suæ jam omnem tentavit valorem, ut Phlyctenes in oculo nascentes ejusque inflammationem tolleret, sed frustra, imo eo jam ejus consilia erant perventa, ut, in cassum vesicatoriis adhibitis, setaceum & foniculum proponeret. Parentes vero curæ tam diuturnæ & nihil proficientis pertæsi, auxiliis propositis parum fidentes nostram opem implorabant, admodum læti, quod ejusmodi medendi methodum ipsis satis crudelem visam statim ab initio audirent improbatam. Nos profecto nullo modo perspicere potuimus, quid Setaceum aut foniculus Seri alias copiosioris adfluxui interdum opitulantes in hoc subjecto efficere potuissent, ut taceamus horrorem, quem concepimus pro ejusmodi remediis, quæ morbus sui generis dici merentur, & perpetua sua gestatione, variorum supervenientium symptomatum complicatione, & dolorum subinde excitatione, multas, immo interdum graviores molestias ægrotis, quam ipsi morbi quibus opponuntur creantibus; Puer admodum erat Plethoricus, & quamvis actuales narium hæmorrhagias raro vel nunquam passus esset, moliminibus tamen & congestionibus sanguinis versus caput erat adsuetus. Quum ergo ab externa causa natura quasi invitata ad hunc locum, sanguinis directionem eo continuaret, & ophthalmiam sanguineam excitaret, nemo non videt, aliam
hic

hic locum invenire non potuisse curam, præter adhibitam, cujus acta etiam exitus probavit. Conf. JUNCKERI *Consp. Medicin. Theoret. Pract. Tab. XXIV. pag. 204. seq.* Miramur omnino RHODIUM *Cent. I. Obs. LXXIX. p. n. 45.* quum ophthalmiam cucurbitulis sanatam referat, hanc curandi methodum improbare, & vix imitandam dicere, certo testimonio magno huic viro ejusmodi morborum historiam, hujusque adfectus naturam parum fuisse perspectam. Consulendi potius atque sequendi sunt recentiores Scriptores adcuratiorem ophthalmiæ historiam tradentes, inter quos præ cæteris commendamus ANTONIUM dictum MAITRE-JEAN, & CAROLUM de SAINT-YVES, in doctissimis de *oculorum morbis* ex Gallico nitide in Germanicum idioma translatis opusculis. Ex hoc casu sequentia sponte sua fluunt consuetaria. I.) Ab ambusto tanquam externa causa, copiosum humorum adfluxum ad unam alteramve partem minitante, facile oriri potest malum ab interna deinceps causa dependens. II.) Ophthalmia sanguinea vix alio curatur modo quam per sanguinis ventilationem. III.) Externa remedia Ophthalmiæ sanguineæ opposita parum proficiunt, nisi prius corpore per ventilationem sanguinis præparato. IV.) Phlyctenes ophthalmiæ supervenientes periculosa. V.) Phlyctenes saturninis remediis præsertim leniter constringentibus, omnium optime obediunt. VI.) Phlyctenes facillime habituales fiunt, & in consuetu.

suetudinem degenerant. VII.) Phlyctenum cicatriculæ relictæ facile cœcitatem pariunt. VIII.) Externe remedia in plurimis oculorum morbis nocent potius quam profunt, sine internis. IX.) Refrigerantia remedia ophthalmiæ externe tantum & copiose opposita, periculosa stasi & subsequenti majori inflammationi totiusque oculi destructioni occasionem præbent, quare manum de tabula. X.) Tutius adhibentur revellentia & derivantia, quamvis non semper exoptato successu, quam repellentia.

OBSERVATIO VIII.

D. GODOFREDI HENRICI BURGHARTI

Lolii temulenti comesti Pphanomena.

§. I.

MOrbum certe, si non ipsam mortem interdum in ollis inveniri, præter exemplum e sacris literis petitum, multa testantur alia, & inter vegetabilia quam plura dari venenata, sanitati nocentia, & in æconomia vitali graves excitantia turbas, quotidiana & haud raro satis lugubri notum est experientia. Quid hac in re nobis innotuit dabimus in sequentibus,

§. II.

In Tractu scilicet Lygeo situs est pagus nomine PETSCHGENDORFF materteræ meæ AN. NÆ CATHARINÆ de BERGFELD parens, cujus

cujus agri anno proxime præterlapso admodum fertiles fuerunt zizaniæ quodam genere, a Botanicis *Lolium furiosum* aut *temulentum* vocato, & copiosissime inter hordeum proveniente, cujus usus efusque varia in corpore humano excitavit symptomata.

§. III.

Omniū vero maxime nocivum observatum est LOLIVM, ejusdemque farina, quando in pane, Globulis (*Klößeln*) pulte, aliisque cibis CALIDE adhibebatur. Saporis quidem non ingrati, nisi quod cibos coctos, præsertim pulcem & globulos quodammodo redderet carulescentes. Frigide adsumtum, cibis scilicet vel pane non ultra tepidis, nullum fere notabile damnum intulit excepto casu, si copiose nimis ingestum esset.

§. IV.

Quos itaque pane vel reliquo cibo eoque imprimis calido sedare famem oportuit, eos statim una vel altera hora post pastum, ratione scilicet sensibilitatis personæ aut cibi copię, plus minus citius, insignis præcordiorum anxietas, cum omnium virium prostratione, artuumque tremore corripuit, facie rubore perfusa oculisque quasi vitreis factis. Hæc excepit statim incendi, brachiaque movendi impotentia, artuum stupor, balbuties, & loquelæ totalis abolitio, extremorum frigor, omniumque externorum & internorum sensuum pariter ac rationis defectus, ita ut agonizantium vel mortuorum ad in-

star

star jacerent, & frigidissimos circa frontem & tempora erumpentes funderent sudores.

§. V.

In aliquibus Vomitus & alvini secessus copiosiores superveniebant, in aliquibus demum sudores largissimi. Singuli tamen hoc modo ægrotautes viginti fere quatuor horas reconvalescentiæ impendere necesse habuerunt. Hac autem distinctione, quod illi qui sudarunt citius & facilius liberarentur, præ vomituriensibus aut cacantibus.

§. VI.

Præteritis quamvis gravioribus symptomatibus, & hominibus iterum ad se redeuntibus, non omnis tamen simul mali perpeffi evanuit sensus, sed insignis artuum gravitas & languor, Capitis vehemens dolor punctorius & lancinatorius, sensuumque internorum debilitas & stupor adhuc per aliquot dies resisterunt. Quum vero necessitas urgeat incolas hujus loci, quotidie ejusmodi pane loliaceo vesci, mirandum non est, plurimos luridi adparere coloris, ac de perpetua fere artuum lassitudine pectoris oppressione, febribus lentis, viribus prostratis, membrorum rigiditate & contractura, uno verbo omnia valetudine labefactata observari conquerentes.

§. VII.

Cerevisiam ex polenta loliacea coctam optimi quidem ac pergrati esse saporis & coloris omnes fatentur, sed simul admodum cito inebriare potatores & enarrata causare phænomena, licet non
tam

tam diu durantia, sed intra duodecim fere horas iterum evanescentia, nec tam graviter patientes adfligentia. Hoc tamen distinctione, quod inebriati cerevisia, pallida facie sint conspicui, quum reliqui rubeant.

§. VIII.

Unicum mihi tantum innotuit exemplum fenis cujusdam post repetitum hujus frumenti usum apoplexia demum mortui, imminuto jam scilicet naturæ robore, ad venenum hunc suspirandum alias necessario.

§. IX.

Quod ad animalia adinet, omnium minime suis nocuit, qui impune lolio vesci, reliqua vero quadrupedia, Equi scilicet, Boves, lolio adfuesci, aut diuturnum ejus usum sine morborum inde propullulantium phalangibus aut ipsa morte ferre non potuerunt, vitulos ipsummet stramen veneni ad instar sustulit. Anseres granis Lolii cibati itidem ebrii quasi facti exporrectis in longum collis, parietes ascendere tentantes intra nyctimeron moriebantur.

§. X.

Hæc si diligentius considerantur, Lolium in inebriaminum classem referendum esse nemo dubitat, & cum Datura, Opio aut aliis ejusmodi narcoticis eandem habere naturam, eosdem fere effectus, & idem causare damnum ex dictis patet.

§. XI.

Venenum istud in Lolio latens, non tam in humores corporisque reliqua fluenta, quam potius

tius nervos agere eorundemque tonum labefactare, admodum mihi videtur simile. Rem mihi ita concipio: Peracta prima concoctione chylus ille venenatus, & principiis narcoticis infectus sanguini commixtus & ejusdem peridromo in cerebrum propulsus, filamentis ibidem nerveis sese insinuans rationis usum ut ebrietas ex mero tollere, sensusque vel potius eorundem organa interna corrumpere incipit unde facultatum mentis quasi obnubilatio & debilitas, capitis gravitas, oculorum obfuscatio. Paulo post quum se deinceps nervorum latici profundius immiscuerit, ipsisque nervis stuporena & *diversis* imprefferit, id est tonum eorundem labefactaverit, præcordiorum sequi anxietatem, virium prostrationem, artuumque tremorem, balbutiem, oculorum rigiditatem, linguæ usum deficientem, & quæ sunt reliqua, necesse est. Quum vero relaxatis nervis, fluidorum circulatio admodum tarde procedat, consequens est: Ut primo circa peripheriam corporis in exiguis cutaneis tubulis gressus quasi cohibeat sanguis, unde rubor faciei, postea vero cruor lentior motus, nec tam cito nec tam copiose in extrema influat. sed potius quodammodo spissescat, unde extremorum frigus, donec successive per cutis poros miasma nocivum largo sero permixtum sub vaporis quasi specie iterum exhalet.

§. XII.

Cujusnam vero istud venenum sit profapia,
Salinæ

Salinæ scilicet an Sulphuræ? certo definire non audeo, quamvis sequior sententia mihi videtur probabilior, vel exinde, quod fermentatum istud principium leviora intulerit nec tam diu durantia symptomata. Ut nihil addam de notabili phænomeno, quod scilicet Calide usurpatum centies plus nocuerit quam frigide comestum, priusquam scilicet evaporarent atomi illi narcotici. Nullum enim prostat exemplum, frigide deglutitum vel unicum excitasse descriptum gravius phænomenon. Possent quidem aliqua dici falsis cujusdam volatilis vis, sed ego potius exinde sulphuri calculum adderem, quod salia volatilia potius tonum nervorum augeant, quam destruant, nec insignis humorum aut sanguinis observetur orgasmus præcedens, & ebullitio, ut in his quos merum inebriat, priusquam suam incipit ludere fabulam.

§. XIII.

Ut autem propinquius noscamus nostram Zizaniam, en ejus descriptionem ex Lignicensis cujusdam Medici GASPARIS scilicet SCHWENCKFELDI *Histor. Stirp. Sil. Lib. I. pag. 125.* petitam. *Lolium* inquit, à seæ DIO-SCORIDIS *Zizanium, triticum temulentum, Dollkraut, Donkraut, Siles. Taubkorn, Dollkorn, est Hordei & Avena vitium, in quod pluviosa æstate degenerant. Excalfacit, siccit, attenuat, resolvit, abstergit, inebriat, strumas discutit &c. Lolium non solum pani mixtum, sed multo magis Cerevisiæ additum & ferme factum tepore & temulento veterno Cere-*

br 1778

brum opprimit & opacat, reliquaque membra torpida reddit: Capiti dolorem, oculis caliginem adfert; quia vaporosos humores in cerebrum defert. Recte monet Autor Infelix Lolium, ut cum Poeta loquar, esse Hordei aut Avenæ vitium, & ætate pluviosa, cujus conditionis maxime fuit anni 1735. ætas, copiose provenire, an vero secundem ejusdem mentem degenerata sit avena aut hordeum, vix mihi persuaderi patiar, sed potius sui generis plantam credo. Plura vide fis de Lolio apud TABERNEMONTANVM Lib. I. Sect. VI. Cap. XXII. pag. m. 675. MATTHIOLVM Commentar. ad DIOSCORID. Lib. II. Cap. XCIII. pag. m. 331. ZWINGERVM Theatr. Botan. Lib. II. Cap. II. pag. 200. DODONÆVM Histor. Stirp. Pempt. IV. Lib. III. Cap. I. pag. 538. §. XIV.

Recentiores Botanici ad Gramina & præsertim classem plantarum flore apetalò, JOHRENIUS *Vademec. Botan. pag. m. 165.* imperfecto stamineo, RVPPHII *Flor. Jenens. Class. XIV. pag. m. 288.* referunt Lolium. Omnium optime autem ut nihil quod addi possit videam, nobis descripsit JOH. SCHEUCHZER in *Agrostograph. pag. 31.* sequentibus. Refert enim nostrum de quo loquimur lolium inter Gramina Loliacia spicis partialibus in spicam longam dispositis, aristatis & quidem aristis rectis num. 1. Gramen Loliaceum seu LOLIVM DIOSCORIDIS C. B. Tb. 121. Gramen Loliaceum, spica longiore aristas habens C. B. Pin. 9. Lolium gramineum spicatum caput tentans J. B. II.

437. Radix fibrosa, alba vel subfusca; Culmi cubitales, bicubitales. & altiores, frumentacei, stricti, sursum si digiti ducantur, asperi, præcipue versus spicam, quod provenit a striis denticulis minutissimis per lentem observabilibus munitis, deorsum spectantibus. Folia spūbamalia, pedalia, etiam longiora, tres plus minus lineas lata, glabra, striata in acutum mucronem terminata, parte supina si deorsum stringantur, aspera, itemque margine, quæ minutissimis etiam denticulis armata conspicitur, prona seu inferiore, leviorum vagina longa & striata, & prouti culmus, versus superiora si digiti ducantur, asperiuscula, ad internam foliorum basin, in membranalam brevem valde, subfuscam terminata. Spica in summo uncias octo longa, vel etiam pedalis, componitur e spicis parzialibus alternatim scapo denticulato, ea parte, quæ spicas seu locustas respicit, excavato, & ad curvedinem spicarum inflexo, arte adplicatis, prodeuntibus e sinu folioli, spicas pariales longitudine adæquantis, striati lineam fere lati & sæpius etiam in aristam desinentis. Hæ spica componuntur ex folliculis biglumibus, seu e duobus glumis constantibus, quarum exterior in aristam abit, tres quatuorve lineas longam, asperam, seu subtilissimis denticulis, per lentem observabilibus, donatam: Infra binas hæc glumas & floris stamina & semen reconduntur, hi etiam ita flectuntur folliculi, ut unus alterum, sine affabre excavato, mutuo excipiat, cui forme etiam semen ipsum accommodatur, quæ circumstantia etiam in prioribus observatur. Spica autem quævis, seu locusta, tot aristis donatur, quot utriculis seu folliculis

culis constat. Aliquando ramosa est hac species, fo-
liorum fasciculis, vel culmis ex infimis culmorum ge-
niculis prodeuntibus. Crescit circa urbem nostram
(Tiguri in Helvetia) locis sapius, ubi fimus reli-
quaque aut horreorum aut stabulorum purgamenta
reponantur, frequenter & inter fruges, speciatim
avenam semine nigro. Cui descriptioni longe
adcuratissimæ, addere adhuc volumus iconem
ex autographo diligenter delineatam Tab. III.
fig. I.

§. XV.

Inebriantem & malignam Lolii virtutem &
veteribus jam fuisse cognitam ex luculentissimis
THEOPHRASTI ERESII *Histor. Plant.*
Lib. VIII. Cap. V. GALENI *de Aliment. Facult.*
Lib. I. Cap. ult. & aliorum quos citat BODÆVS
a STAPEL in *Commentar. ad ERESII Histor.*
Plantar. Lib. VIII. Cap. VII. pag. 942. testimo-
niis, dilucide adparet.

§. XVI.

Notandus hic est error FUCHSII *Histor. Stirp.*
Cap. XLIV. pag. 128. qui PSEUDOMELAN-
THIUM pro Lolio VETERUM habet, cujus
tamen lapsus jam dudum a MATTHIOLO *Loc.*
Supr. §. XIII. citat. solide explosus & refutatus
est. Pseudomelanthium nobis dicitur *Rathen,*
& sine noxa comeditur.

OBSER-

OBSERVATIO IX.

D. BENJAMIN EHRENFRIED NEUGE-
BAUERI, (*) Medici Wratislaviensis,
Dolores Rheumatici, exactos paroxysmos for-
mantes, Ptyalismo soluti.

FEMINA viginti & quod excurrit annorum, fla-
tura mediocrem excedentis, sed non adeo
pinguis, temperamenti Sanguineo-Cholericis,
magna sensibilitate prædita, Mensium fluxu sa-
tis largo prægresso sese intempestive mense
Aprilis, aeri pluvioso, ventoso, frigido expo-
D 3 fuit,

(*) Hunc Virum genuisse Wratislavia lætatur, ubi lucem
adspexit 1706. die 7. Augusti. Parente usus Ehren-
friedo, magni nominis olim mercatore, matre vero
Susanna Rebecca Löwia, Strelensi. Primis in patrio
Elisabetano Gymnasio studiorum fundamentis a tene-
ris jam annis feliciter jactis, Bregam 1724. se contu-
lit, & elegantiores ibidem literas prosequutus est, do-
nec ad altiora aptus, Academiam Francofurtanam sub
initium 1727. anni adiret, ibidemque cursu medico
confecto circa finem 1729. habita sub Celeber. GOE-
LICKIO dissertatione: *De noxiæ corticis Peruviani*
usu infebribus, licet recto, Doctor renunciaretur. Pa-
trios deinceps repetiit lares, & artem quam didicit,
Wratislaviæ consecravit. Ex Priori cum Anna Rosina
Kümmelia suavi, licet vix decimestri matrimonio,
filium excolatur superstitem Carolum. Secundas
deinceps nuptias post duorum & quod excurrit anno-
rum viduitatem celebravit hoc anno cum Maria Elisa-
beta Spiermannia, quæ, ut feliciter ipsi, pariter ac præ-
ceos usus cedant, est quod optamus. COLLECTO-
RES.

suit, & ita transpirationis insensibilis negotium notabili modo turbat. Aliquot horas post, in femore sinistro magnos incipit sentire dolores lancinantes, quibus proprio consilio spiritu vini obviam it, eosque etiam ita mitigat, ut cessare videantur. His halcyoniis vix per nyctimeron durantibus, superveniunt vehementissimi & vix tolerabiles ejusmodi dolores in abdomine colicæ ad instar hæmorrhoidali, complicatis motibus febrilibus fatis notabilibus. Hanc scenam per septennium ludit, ita ut dolores isti recurrentes adcuratos paroxysmos formarent, horis scilicet pomeridianis & magna noctis parte ægram vexantes, se demum fatis largo sudore, quem tamen impatiens ægra, subinde turbavit, solventes. Malo illo obviam itum est remediis antispasticis, resolventibus, interpositis subinde tonicis & pro re nata quia alvus stricior & Chlysteres horrebantur, lenioribus laxantibus, qua methodo etiam post quatuordecim dies feliciter restituta, & corona curæ, adhibita vena sectione, imposita est. Cum vero consiliis, quibus jubebatur, ut aere turbido sese adhuc per aliquod tempus domi contineret, morem gerere renueret, & iterum tempestate admodum pluviosa & frigida paulo ante festum pentecostes, se per integrum diem exponeret, in morbi recidivam diuturniorem & molestiorem incidit, ea tamen differentia, ut partim dolor in abdomine, partim in brachio sinistro, scapulis, capite & nucha admodum fureret, febris-

que

que paroxifinis fociata, fatis effret vehemens. Superior itaque methodus iterum per quatuordecim fere dies adhibebatur, fine tamen plenario exoptato fuffeffu, dolores quidem pariter ac febris mitiores funt facti, non tamen in totum ceffabant, fed potius in nucha plane rigida facta, ægram continuo cruciabant, quare facculi ficci ex herbis refolventibus nervinis cum camphora calide imponebantur, poft quorum aliquoties repetitum ufum, Ptyalifmus copiofus exortus multum levaminis patienti adtulit. Quæ fputi per aliquod dies durans excretio omnium dolorum & rigiditatis nuchæ plenariam ceffationem, id eft priftinam fanitatem caufavit. Patiens demum expertis iterum largioribus menfibus vires amiffas paulatim recollegit.

SCHOLION.

Eo ipfo tempore fine fcilicet Maji, quo nobis præfens cafus benigne communicatus eft, virginem quadragefimum quintum annum jam agentem, probe adhuc menftruatam, fimili Rheumate, fimilibus caufis exorto, & itidem fpiritu vini inconfulte adgreffo, curavimus, cujus morbi folutio eodem modo, fcilicet per ptyalifmum peracta eft. Uterque cafus attenta confideratione dignus nobis videtur. Namque magna Aprilis pars, & totus fere fubfequens Majus frigore interdum fatis fenfibili & continua fere pluvia humectabantur, confequenter non tantum in his perfonis, verum etiam multis aliis,

negotii transpirationis turbati auctores existebant, quare aliter fieri non potuit, quin in subiectis tenerioris & sensibilioris texturæ, multoque & abundante sanguine præditis, varias ferè suffuscentis congestiones & consequenter spasticas fibrarum commotiones, ingrati hospitis tam propellendi & a plenaria stasi retinendi, quam expellendi causa, hoc est dolores Rheumaticos excitarent. Hos autem haud raro febrilibus moribus esse conjunctos non una testatur practicum observatio, unde simul clarum est, qua ratione dolores isti lancinantes adcuratos in utroque subiecto formarunt paroxysmos, sudoribus copiosis sese solventes. Rarius tamen est phenomenon, quod demum accedente ptyalismo liberi evaserint patientes. Fortassis non parum eo contribuit inconsultus spiritus vini usus externus, qui materiam intra musculorum tubulos hærentem constrictis & nimium roboratis fibris, porisque sic angustioribus redditis, aliorum tantum migrare jussit, donec circa colulum glandulasque salivales congesta eliminaretur. Curiosa DRELINCURTII experientia, Rheumatismo demortuum cultro anatomico subjicientis, & materiam Gelatinæ ad instar coagulata, crassitiem ducati adæquantem, musculorum membranæ adhærentem detegentis, multum tam in genere Rheumatismis eorumque doloribus, quam in specie utriusque nostro casui multum lucis adfundit. Discant etiam exinde & Medici & alii cautius ratione spiritus vini mercari,

cari, ne adfectum, cui mederi intendunt, gravio-
riorem, longiorem, & curatu difficiliorem red-
dant. Natura namque

- - - Quæque fuit illa Dearum

suam impune non sinit turbare intentionem vel
motus laudabiles semel susceptos, excretionem
aliquam vel e longinquo respicientes. Quæ
autem ex hoc casu sua sponte fluunt confecta-
ria, sunt sequentia. I.) Aeris vernalis constitu-
tio pluviosa, frigidior facile parit in subjectis
prædispositis Rheumata. II.) Rheumatici do-
lores incongrue præsertim repellentibus tracta-
ti, graviores, longiores, & pertinaciores fiunt.
III.) Rheumatici dolores in totum non solvuntur
priusquam materiæ non solum stagnantis, sed
& in genere feri abundantia quantitas notabi-
lis eliminata est. IV.) Dolores Rheumatici
probe distinguendi sunt, a doloribus mere pas-
sivis ne incongrue per externa præsertim spiri-
tuosa tractati, pejores adquirant indoles. V.)
Dolores Rheumatici lubentius ferunt externa
sicca, potenter resolventia, & discutientia ca-
lida adplicata, quam repellentia & tonica spi-
rituosa. VI.) Ptyalismus Rheumaticis dolori-
bus febrilibus motibus stipatis superveniens bo-
nus. VII.) Rheumatici dolores collum obfi-
dentes felicius ptyalismo, quam sudoribus sol-
vuntur.

OBSERVATIO X.

D. CHRISTOPHORI TIMOTHEI BURG-
HARTI, (*) Physici provincialis
Reichenbacensis,

Monstrum pro Hermaphrodito false habitum.

ANno 1726. vocabar ad molitorem quen-
dam in pago Sudetorum Michelsdorff ha-
bitantem, ut infantem recens editum adspice-
rem,

(*) Natus est exercitatus ille Practicus in pago quodam circuli Nimicensis Ducatus Bregensis, Praufs, vocato, 1683. die 2. Augusti. Ubi pater ejusdem fidelem egit verbi divini ministrum. Matrem habuit Annam Rutharthiam. Avus erat Martinus, nobilis Bohemus, & dominus in Kühnelshoff, Dynastiæ Branney & Studentz Comitum de Zaraba, postea Baronum de Grodetzky peculii, Burggravius, in Silesia demum 1690. quorsum calamitatibus tricennalis belli pressus & omnibus bonis exutus 1651. aufugit, nonagenario major mortuus; Avia vero Mariana ex nobili Habeliorum prosapia. Proavo gavissus est Paulo in Proschlitz, & Proavia Anna de Galen. Noster Timotheus autem domestica parentis institutione ad altiora preparatus, Halam in pædagogium missus, & deinde 1699. ibidem in album studiosorum inscriptus est, Celeberrimæ STAHLII domo & Mensa fruens. Anno vero 1700. suasu Parentis sese Wittebergam contulit, & Celebratissimo SPERLINGI Medici doctissimi hospitio benignissime exceptus, magna existimatione florentes præceptores, & inter eos præter jam nominatum, HEUCHERUM, BERGERUM & VATERUM, Seniore, audivit, donec habita posterioris præsidio dissertatione: *De malo Hypo-*

Hypo-

rem, cujusnam generis esset, ut scirent parentes an Johannis vel Margaretae in sacro baptismate nomen ipsi imponere deberent, quia obstetrix partum pro hermaphrodito venditavit. Accedo & invenio pusionem sanum, omnibus membris absolutum, nec adspectu invenustum. Fasciis solutis, loco alias scroto familiari statim in oculos incidit tumor vel potius saccus, capitis infan-

Hypochondriaco, 1703. in Doctorem promotus est. In patriam reversus Reichenbachium sibi, suaeque artis exercitio sedem elegit, & contracto ibidem 1704. cum Anna Rosina Episcopia, Wratislaviensi, felici connubio, unicum suscepit filium, Godofredum Henricum, aliquoties jam laudatum. Tanta se probavit artis dexteritate & amplissima praxi, ut ipsi, postquam consilia sua optimo cum successu pestilentiae 1713. in pago Langen-Biela dimidio ab urbe lapide sito, fabulam ludere incipienti opposuit, ejusque progressum, instituta cum aliis expertis viris consultatione, prima statim quod dicunt herba suffocavit, munus physicatus provincialis 1716. demandaretur, cui officio etiam in variis iisque difficillimis forensibus casibus hucusque multa laude praefuit. Singulari praeter ceteris tinctus est cognitione in oculorum morbis, & obstetricandi arte, ita ut plus quam quatuor decies centum difficulter parturientibus auxiliatrices praebuerit manus. Spem nobis fecit Filius, notabiliores casus tam rarae his oris experientiae in posterum nobiscum communicandi, & nostris Satyris successive inferendi, quia parenti, propter diffusam praxin, tempus non superest, eos ex Schedis in ordinem aut justum volumen redigendi. Cui laudabili proposito, ut Deus annuat, multosque adhuc Auctori ipso concedat annos, precamur. COLLECTORES.

infantis fere magnitudinem adæquans, cute ejusdem cum reliqua coloris tectus, tactu duriusculus. Scrotum vero supra hunc sacco adparebat, in duos quasi exiguos tuberculos divisum, in quorum medio sola glans cum præputio eandem non tegente, sed saltim coronæ ad instar cingente, nullo præsentente pene, ventri infimo supra ossium pubis limites erat adnata, rimula quidem notata, sed non perforata. Infra glandem paulo dextrorsum, in ipso Sacco, vel tumore, profunda & duos digitos transversos longa fuit rima, vel potius plica, tumidis ab utroque latere quasi labiis stipata, continuo fere urinam plorans, primo intuitu omnino vulvam muliebrem repræsentans, & exinde simplici vetulæ obstetrici imponens, infantem pro hermaphrodito vendendum. Labiis diductis, inferius occurrebat exiguum & vix visibile foraminulum, urinæ Scaturigo. Infante in ventrem devoluto, iste saccus ad limites fere ossis sacri sese extendebat, nullumque ani vestigium, neque oculis, neque digitis detegi poterat, imo etiam os coccigis nusquam observabatur. Immisso deinde per exiguum putatiæ vulvæ foraminulum subtili stilo, conjectura nostra, prima inquisitione statim nobis exorta, firmabatur, quod scilicet iste saccus nihil aliud esset, quam urinæ receptaculum, hæctenus ab infante intra materna claustra, emissa, præsertim quum ipsa sacculi cutis in aliquibus locis præsertim circa lit. g. Tab. III, fig. II. adeo esset tenuis, & ad instar vesicæ

vesicæ animalium exsiccatæ diaphana (Durchsichtig wie truckne Blase) ut stili apicem tali loco facile discernere potuerim. Quare nullus dubitavi, in loco minime crasso membranam scapello perforare, & forcipe incisionem ad ulnæ fere quadrantis spatium ampliare Incisione facta, magna urinæ aliquot librarum quantitas effluxit, sanguinis parum vel nullum. Interna cavitas peculiari quadam tunica coloris rubicundioris erat tectæ, & nihil peculiare monstrabat, nisi quod ductus urinarius alias per omnem penis longitudinem decurrens, in loco ubi anus communiter occurrit, abdomine perforato egrediens, ubique isti membranæ adhaerit, & circa regionem ubi radix penis infra ossa pubis corpori connectitur, per exiguum foraminulum clitoridis ad instar protuberans sese terminaverit, atque lotium per temporis intervalla ut solet fieri reddiderit, manifesto argumento vesicam sphinctere non esse destitutam. Nullum autem ani vel Coccigis ossis deprehendi potuit vestigium, omni licet adhibita circumspectione imo propter inconsuetam partium conformationem ne locus quidem ubi commode apertio institui, hincque naturalis defectus suppleri potuisset, quare ab ulteriori tentamine desistendum, & infantem tristi suo & deplorando fato relinquendum tutius putavi, declarato eundem pro masculo. Audivi deinceps quod biduo post sacram lavationem placidissime, prægressis lenioribus quibusdam convulsionibus expiraverit. Occasionem

tionem mihi ereptam fuisse vehementer doleo, cultro anatomico subjiciendi hunc puerum, ut interior forte non minus curiosa partium constitutio dilucidius patefceret.

Tab. III. Fig. II. Situm anteriorem declarat.

- a. aaa. Saccus.
- b. Glans cum præputio.
- c. dextra Scroti pars.
- d. eadem sinistra.
- e. rima vel plica quædam profunda mulie-
ribus pudendis admodum similis & par-
turi pro hermaphrodito vendendo occa-
sionem præbens.
- f. parvum foramen per quod urina effluit.
- g. Incisio postea facta.
- h. h. utriusque femoris sursum reclinati
pars.
- i. umbilicus.

Tab. III. Fig. III. Situm posteriorem exhibet.

- k. Sinistrum femur.
- l. dextrum.
- m. Sacculi monstrosi portio.
- n. locus ubi alias orificium ani solet esse.
- o. Spina dorsi.

SCHOLION.

Tanta est monstrorum humanorum multitu-
do, ut medici vel integros libros eis descri-
bendis consecraverint, inter quos LICETUS *de*
monstris, & BAUHINUS *de Hermaphroditis*, pri-
mas tenent, nec ulli eruditorum putamus igno-
tum,

tum, quid præter historicos hac in re NATURÆ CURIOSI, & die Breslauer Sammlungen, alique, & ad unum fere omnes observationum compilatores præstiterint. Usus quidem medicus horum casuum præter curiositatem vel nullus, vel admodum angustus est, interea tamen diligentiam eorum, qui ejusmodi ostenta naturæ posteritati commendant, nemo prudens improbari potest. Valent enim aliquid ad declarandum abstrusissimum mentis cum corpore commercium, præsertim scilicet, si vividior matris imaginatio ad tales naturæ aberrationes ansam dederit. Magis profecto mirandum vix cogitari potest, quam ut matris idea, idea dicimus, soli menti familiaris adcurate interdum in cute fœtus vel pingatur, vel imprimatur, imo haud raro totus embryo ita corrumpatur, ut ideæ ejusmodi viva deinceps & adcurata fiat imago. Nobis puella, jam quartum decimum agens annum, cognita est, cui mater paulo ante partum, per selem in dorsum gravidæ insipientem perterrita, notabile hujus rei monumentum impressit. Fert scilicet ista puella, nobis quum adhuc pueritiæ annos ageret sæpius visa, tumorem vel potius excrescentiam carnosam, sine ulla tamen molestia in regione ossis sacri magis tamen versus os coccigis sitam, exactissime caput felis tam ratione magnitudinis quam figuræ, ne quidem auricularum, nasi, oris & oculorum, clausorum tamen, vestigiis exceptis, referentem, pilis undique mollibus nigris & gryseis

(vise

(wie eine Cyper. Raße) rectam. Cui vero fac-
cus in molitoris puero, recensitæ observationis
adscribendus sit, determinari nequit, quia Ce-
leb. AUTOR nihil ex mœsta matre huc pertinens
expiscari potuit. COLLECTORES.

Mantissa

ad Spec. I. Satyr. Med. Siles.

D. GOTHOFREDI HENRICI BURG-

HART. Med. Wratislav.

Epistola,

qua

Venæsectionis necessitas & utilitas
IN VARIOLIS

per experientiam ulterius demonstratur,

amice conscripta

ad

D. D. BALTHASARUM LUDOVICUM
TRALLES.

Med. Wratislav.

Celeberrimo TRALLESIO suo,

S. D. P. BURGHARTUS.

DOctam exercitationem, quam Tuo, AMI-
CE ÆSTUMATISSIME, debemus cala-
mo, de Venæsectionis in Vario:acea febre usu & ne-
cessitate, attente nuper perlegi, meumque lu-
bentis-

Tafel I. Die Anatomie des Menschen.

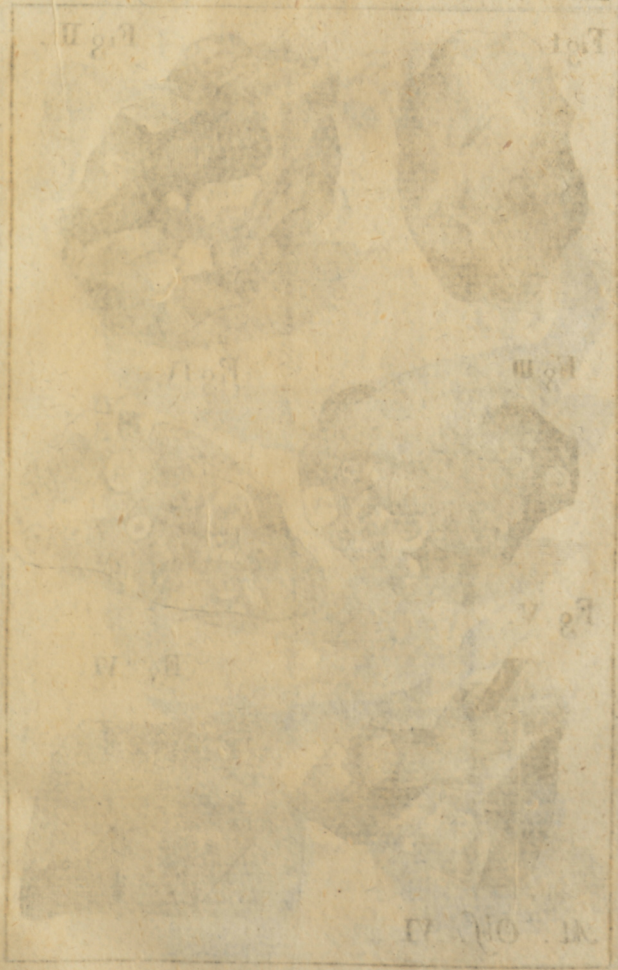

Fig. I.

Fig. II.

Fig. III.

Fig. IV.

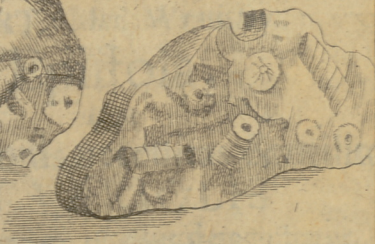

Fig. V.

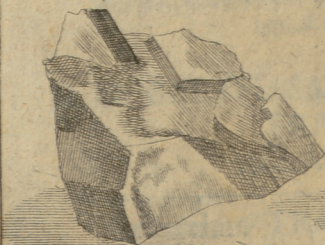
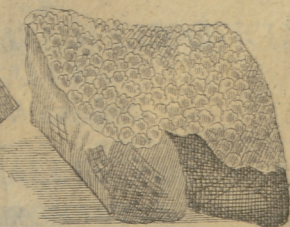

Fig. VI.

Ad. Obs. VI.

Fig. I.

Fig. IV.

Fig. II.

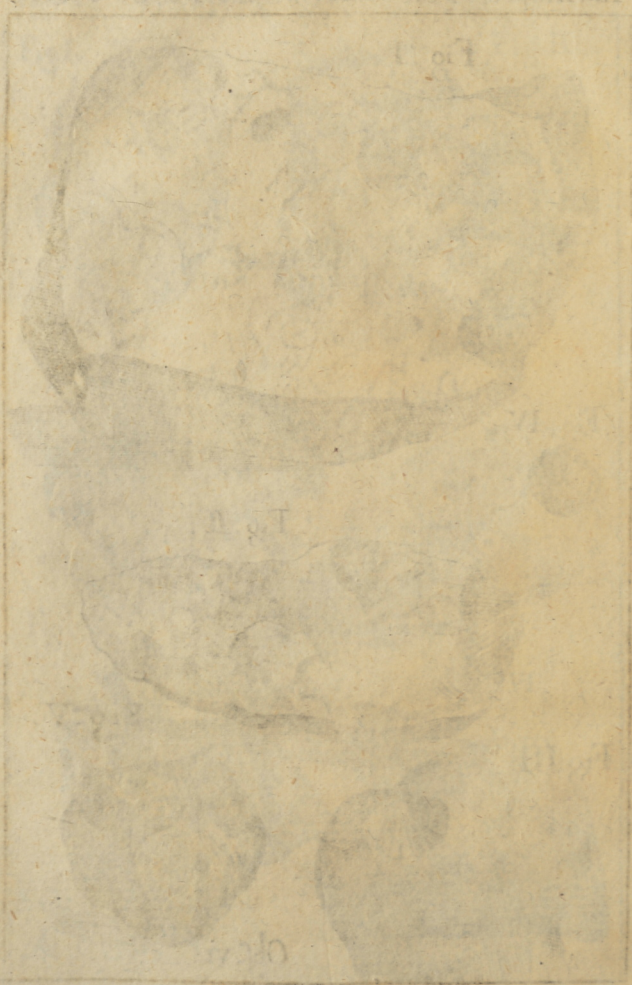
Fig. V.

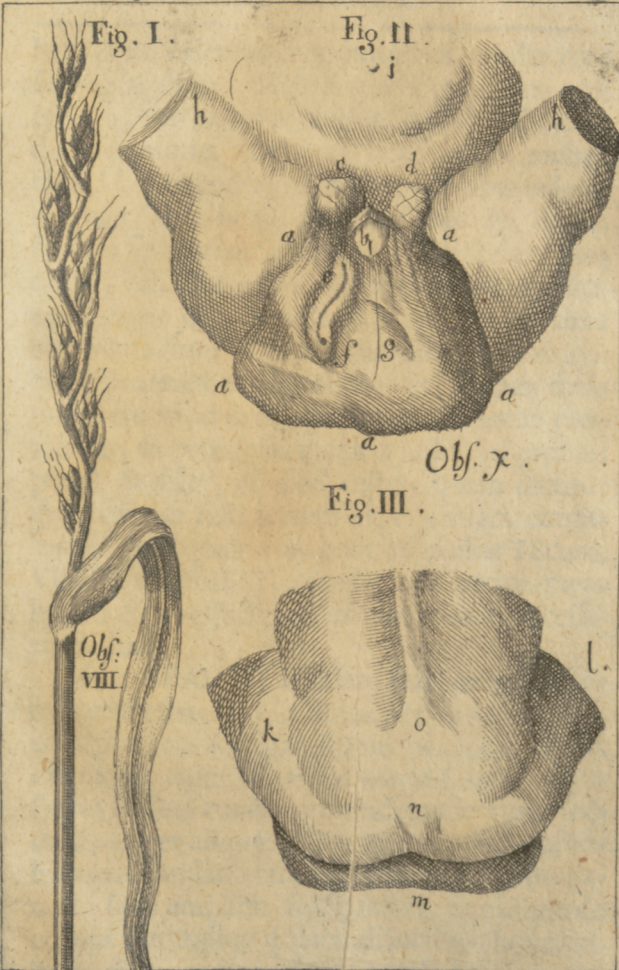
Fig. III.

Obs. VI.

beniffime calculum communibus eruditorum
 fuffragiis addo. Hebeti profecto exarata non
 eft ftilo, fed polito & ubique fpirante iudicium,
 doctrinamque. Ingenue fateor natos omnes
 circa hanc hypothefin fcrupulos cuilibet exime-
 re poffe, ac mihi ipfi abunde fuffeciffe, ut de-
 fenfam fententiam ambabus amplecterem ma-
 nibus, nifi diu jam eadem foviffem opinio-
 nes, immo quod magis in propria praxi circa
 hoc remedium felicia inftituijfem tentamina.
 Nihil praterea eorum oblitus es, quibus divi-
 num fere iftud artis, in prædicto morbo præ-
 fidium, ex principiis medicis iustificari probari
 potest & folet, ut nihil reflet, quam ulterior
 ejusdem per fufficientem experientiam confir-
 matio. Antequam vero hanc adgrediar TEcum,
 VIR DOCTISSIME, quædam theoreticas meas
 hypothefes refpicientia communicare neceffa-
 rium duco.

Me B. STAHLII affeclam publice venditare
 non erubefco, & Viri hujus per omnem Medi-
 corum orbem famigeratiffimi placita mihi ha-
 ctenus in curandis ægris omnem quam inde
 fperavi opem tuliffe, eorundemque veritatem
 & ufum per aliquot millia ægrotorum, confiliis
 his nixis fundamentis adjutorum fatis proba-
 tam, fatis amplum fuijfe testor, ut nullum de
 eorum certitudine dubitandi locum reliquerint.
 Plura dico, me nunquam potuijfe dictam me-
 dicorum fectam fine aliqua Mathefeos cog-
 nitione tam magni æfumere. Et eadem Mathe-
 feos

seos cognitio, qualis qualis etiam sit, incredibilis illius æstimationis causa existit pro Mechanicorum hypothesebus conceptæ, quas omni loco, ubi scilicet sufficientes sint, aut incoacte sese applicari patiantur lubentissime adoptare, & cum organicis conciliare, atque, non sine sensibili mentis quadam voluptate, connectere sol. o.

Non dubito fore plerosque Medicorum utriusque familiz, AMICE, quibus ejusmodi syncretismus admodum mirus, nisi plane paradoxus videbitur, præsertim eis, quos, nec propria cognitio & doctrina, nec firmæ, accuratæ, circumspectæ hoc est, ab experientia & per eandem artemque cogitandi suffulta ratione, elicitæ, petitæ demonstrationes, sed autoritatis præjudicia & unius vel alterius famulgentis præceptoris *αυτος εσα*, quasi ex tripode dictum, cæcoque impetu sequutum, medicos fecerunt. Facilis mihi foret labor, quemlibet de veritate huius sententiæ convincere & præterea ad oculum cuilibet exponere, hanc utriusque sectæ, invicem, ut videtur, sibi satis contrariæ, unionem, nec tam difficilem, aut, ut quidam putant, tam impossibilem esse, modo tempus locus locusque permitterent. Nemini tamen, cui modo penitior utriusque cognitio inhaeret, iste syncretismus tam absurdus, ut primo esse videtur intuitu, postea adparebit. TIBI præsertim, VIR DOCTISS ME, quum Organicam egregie notam TIBI reddideris, præterea.

tereaque gaudeas animo ingenuo, candido & a studio mordicus contradicendi plane abhorrente, atque alienissimo.

Publice non solum profiteor, sed & pro tam ardua, ut sanctissimæ fidei articulum, & omnī exceptione majori veritate, cui nemo, sanam habens in corpore sano rationem, quidquam alicujus momenti objicere queat, habeo; *Corpus nostram secundum rigidissimas leges mechanicas, ut ipse macrocosmus a sapientissimo conditore, accuratissime esse exstructum; ideoque omne, quidquid inartificiosa hac machina fit, strictissime has leges sequi, & numquam ab eis, nisi per miraculum recedere posse aut debere.* Verum etiam, his positis, non ignoro, ipsa Mathesi me ita docente, *banc artificiosissimam structuram, totiusque quasi mechanics compendium, ejusque vix subtilissimo & politissimo intellectu comprehensibilem connexionem, constructionem, omniumque partium regularem & legitimam Symmetriam atque proportionem motibus ipsis producendis non sufficere.* MECHANISMUS enim, Mathematicorum dicitur axioma, NON PRODUCIT, SED DETERMINAT MOTUM. Princeps & primarius humorum corporis humani motus, sanguinis videlicet peridromus, ex solis & meris Mechanicis hypothesebus neque fluit, neque sine paralogismi suspicione demonstrari potest. *Solidorum namque & Fluidorum ÆQUILIBRIUM, dicto peridromo producendo applicatum, efficit plane contrarium, nemo, nisi*

mehercle, in incomparabilis NEWTONI, s' GRAVESAND, HERMANNI, WOLFFI, aliorumque sæculi nostri principum Mathematicorum voluminibus sit hospes, negare audebit axioma, æterna fulgens veritate, ab his aliisque solide demonstratum; *Potentias in æquilibrio positas sese invicem destruere.*

Concludas igitur, AMICE, ex hoc unico specimine, quantum præstent usum Mechanica principia in explicandis corporis humani motibus, aliisque phænomenis, quam vero necesse etiam fuerit his principiis, quum ubique non suffecerint, certum aliquod *motus ipsos producenti*, & secundum necessarias leges continuandi aptum, hoc est *Ens*, vel *principium activum superaddere, sociare, unire.* Objicies autem forte mihi, ni fallor, quod hoc modo movens illud principium, uno verbo *Mens humana*, non tam libere prout alias Stahliani volunt, putant, agere, cunctaque secundum beneplacitum, aut voluntatem efficere possit. Recte mones, sed quid putabis, si hoc argumentum plenis TIBI concedam manibus, dicamque, me id ipsum credere, hancque Stahlianam thesin longe arctioribus circumscribere limitibus, quem alias solet, neque tantam naturæ, quo vocabulo, ut notum est, Stahlianis Mens humana venit, licentiam adscribere. Non sine stomacho interdum, aut bilis effervescencia, peculiare quasdam loquendi formulas a præceptoribus sine ulteriori examine arreptas, & pessimo abusu omni data

data

data occasione recoctas, effutitas iterum, audi-
vi, si discipulus quidam Stahlianus psittacorum
ad instar magistrum voce præeuntem fidei cœ-
coque obsequio sequens, alicujus phanomeni
in humano corpore exorti rationem reddere
coactus, se aliter non expediverit, quam ejus-
modi sententiola: *Natura ita placet*, (Die Natur
will es so haben) sed quare? nihil namque fit
absque *sufficienti* ratione, *Natura hoc vel illud
facit*, (Sie thue diß, oder das) sed quibus auxi-
liis? Interea tamen præter hæc brocardica nul-
la ulterior aut ponderosior ratio extorqueri po-
tuit, quare mirum non est propter ejusmodi
lepidas, si Dis placet, loquendi formulas Stah-
liana dogmata, plurimis alias in locis præcla-
ra, & in praxeos exercertio plane egregia. apud
multos emunctioris naris homines contemni,
pro ridiculis haberi, imo a quibusdam rixandi
pruritu aut contradicendi mania laborantibus
(qui admodum sibi mechanicorum titulo pla-
cent, adulantur, modo, quod dolendum, Me-
chanicen prius intelligerent, aut eandem sine
fœdissimis paralogismis, quorum alias prima
Matheseos rudimenta discentes puerulos pude-
ret, corpori humano adplicare callerent) A sy-
llis ignorantia adnumerari. Si liceret jam scri-
bere prout libet, TIBI, VIR DOCTISSIME,
explicarem, quomodo utraque essentialis ho-
minis portio, Mens scilicet & Corpus, post tam
arctam a Creatore productam unionem, sequi
debeat alteram, aut quomodo utriusque vi-

res sese habeant, aut quomodo actiones viribus alterius respondeant, & reliqua, ne scilicet multiplici experientiae adferantur contraria, aut Mechanicis legibus injuria vel violentia fiat. Provoco interea ad Illustr. HEINECCII, Praeceptoris olim aetumatissimi *Elementa Philosophiae Moralis*, tanquam omnibus numeris absolutas haecenus defensorum opinionum probationes, partim aperte insertas, partim per legitimum concludendi artificium ex axiomatibus ibidem positis eruendas.

Quae haecenus dixi, profecto non TIBI contradicendi aut firmissimas, mechanicis hypothefibus superstructas demonstrationes necessitatem & utilitatem Venae sectionis in febre Variolacea abunde probantes, enervandi studio allegavi. Absit talia vel cogitasse. Tuarum videlicet meditationes satis sunt elegantes, & veritati admodum consonae, ita ut mihi sufficientes omnino videantur, hoc, cujus gratia typis exculptae sunt, extra controversiam ponere. Is tantum fuit scopus, TIBI, priusquam progredior ultro TEque monstrante viam praedudicium perniciosum debellare, & contra illud nisi toti orbi, fortassis tamen urbi fastidium excitare laborem, opinionum Theoreticarum confessionem exhibere, ut eo adcuratius cernas, quod me veritatis amor, non curata inter nos quamvis adparenti potius quam reali differentia itidem incitarit, ut praesidium viribus maximis pollens, grunnientibus licet praedudicatis opinionibus

nibus

nibus & malevolis collegis defenderem, ac per experientiam, usum ejusdem probarem, si videlicet *justo tempore*, & cum *recta ratione* adhibeatur, demumque ostenderem, quam multum, longeque omnibus ex pharmacopolio petitis, auroque & gemmis fucatis remediis anteferri mereatur.

Placuit deinceps TIBI, AMICE *causam febris Variolacea* ejusque præprimis *epidemicam constitutionem*, ingentem mortalium numerum nullo sexus & ætatis observato discrimine corripientem, *in aere quarere*. Et recte quidem meo iudicio. Nam non opus est jurejurando, tanquam ante medicinæ tribunal inutiles & supervacaneos, ut hæc thesis pro vera habeatur. De mortuorum anni præterlapsi indices, & variolantium stupenda multitudo, cujus omnes adhuc recordantur, satis demonstrant, quam arctam inter se variolæ, earumque impetus vel crescens vel decrescens, & status plus minus periculofus ac deinde tempestas aeris, de mense in mensem servabant harmoniam. Nemo certe, observata ætate ultra modum & morem his oris frigida & humida aliter concludere potuit. Si igitur transpirationem insensibilem, multorum annorum continua diligentia per SANCTORIUM examinatum, probatam & inventam, ejusque cum tempestatis mutatione, vel adcuratius loquendo, aeris differenti levitate & gravitate, & inde in corpus nostrum pendente pressione, actione convenientiam ponamus,

namus; postea corpus humanum tenerioribus fibris multa sensibilitate præditis, tubulis angustis, sanguine vel ad spissitudinem vel orgasmum prono, instructum, repletum, cui præterea junctus est animus meticulosus, inconstans, & interdum horulæ spatio vel decem inter se pugnantibus affectibus expositus simul conferamus: facile in oculos incurret Variolarum epidemice hætenus grassatarum & enormiter ferentium, immo huc usque (*) non plane cessantium causa; manibus quasi palpabitur ratio, quare puerorum variolis extinctorum numerus, teste demortuorum indice, mensibus justo frigidioribus & humidioribus, major fuerit, quam reliquis contrario modo habentibus? jam facilis est responsio, cur *Julio* mense plures mortui sint qaam præcedente *Junio*? Cur *Augustus* periculiosior fuerit antecedentibus? Cur *September* amœnus & calidus pauciores vita migrare jusserit? Cur postea propter inexpectatum & uno impetu quasi ingruens atque constanter durans frigus, mortuorum numerum iterum notabili modo auxerit *October*? Cur denique *November* omnes furore superaverit? Et cur iterum *December* sese mitius gesserit? HIPPOCRATES noster, crebra multorum annorum observatione doctus, morbos epidemicos, anni tempora hisque familiarem tempestatem sequi, & licet experimenta sua in Græcia, climate longe cali-

(*) Tempore scilicet quo exarata est epistola.

calidiori nostro, fecerit, notum tamen est, modo aerem Græciam ambientem cum nostro prudenter conciliamus, maximum hunc sui præsentisque ævi medicum rem acu tetigisse, non obstante, quod propter instrumentorum aerometriæ dicatorum defectum, rationem, id est habitum corporum humanorum ad raritatem & densitatem aeris ejusque in eadem agendi modum nesciverit. Immortalis BOERHAVIUS, dictum aeris in corpora viva impetum & impressionem, imprimis autem damnosos frigiditatis, incongruo tempore exortæ effectus experimentorum diligenter institutorum fide tam aperte cuilibet in *Elementis Chæmia* ob oculos posuit, ut luscus aliquis aut juratus veritatis hostis, vel præjudiciorum mancipium esse deberet, si suffragia & calculum denegaret. Curiosa hic mihi in mentem incidit observatio olim in WEISBACHS *Cur aller Kranckheiten Cap. de Peste* lecta, quæ, ut credo ad epidemicam variolarum constitutionem non male applicatur. Experientia videlicet docuit Medicos Dantiscanos, quod furente ibidem 1709. gravi pestilentia Mercurius in Barometro gradum altitudinis $96\frac{1}{2}$ aeris pressione attigerit, cujus ne quidem frigidissima hyeme ejusdem anni exemplum viderint, immo calidissima alias æstate vix ad 70. pervenerit, & ipsa æstas 1709. non adeo calida fuerit, quare non inepte concluderint; *Pestilentiam in inconsueta aeris*

rarefactione, (*) quam humanum corpus sine corruptionis labe diu perferre plane non possit, *consistere*. Si jam Celeb. WOLFFI tentamina & deductæ ex eis conclusiones in den vernünftigen Gedancken von den Wirkungen und Absichten der Natur propositæ, legesque hydrostaticæ, quarum vi pluviam deciduam exponit, in consilium vocentur, hisque anni præterlapsi tempestatis humidæ consideratio connectatur: facile patet aerem eodem modo, nostro climate ultra modum fuisse rarefactum, & ex tali rarefactione variolas epidemice grassantes, si non in totum, maximam tamen partem derivari posse. Nil magis doleo, quam quod mutationes Barometri mei satis adcurati, non prout alias solebam, indies adnotaverim, quo mihi in præsentem multum præstarent utilitatis.

Postea, AMICE, TIBI placuit certum aliquod *miasma*, sive *venenum variolas producens in aere hospitans* statuere; tale quid ipsemet in totum negare nolo, quamvis ex observationibus allegatis clarum est, Variolas etiam posse sine subsidio ejusmodi miasmatis per aeris constitutionem, aut sublatum ejusdem, corporumque nostrorum æquilibrium internæ auræ, explicari.

(*) *Rarefactionis* vocabulum legibus aerometricis, hodie per innumera tentamina detectis, quodammodo contradicere videtur, potuit tamen facile adparens talis contradicatio solvi modo hic sub aeris voce, non solum elementum ipsum, sed simul omnis atmosphæra subintelligatur.

plicari. Si vero necessario ejusmodi venenum vel miasma admittere debeam, quia ejusdem ex morbo infectis corporibus exspiratio, non in dubium vocanda est, credo etiam, quod partim plus, ad majorem vel minorem variolarum malignitatem, quam actualem fuscitationem, partim ad particularem unius vel alterius individui infectionem, quod alias sine tali accepto contagio, a morbo plane mansisset liberum, haud parum conferat. Male itaque agunt, ut ex his præmissis practicam, multiplici experientia confirmatam, conclusionem eliciam, qui variolantes pusiones in hypocaustis ita incarcerant, ut omnis purioris aeris accessus arceatur, miserosque ægros consequenter cogant, angustiiori præsertim camera, particulas peccantes ex morbofo corpore & humoribus vix evaporatas, & eliminatas, iterum per respirationem de novo intra corpus fumere, & liquoribus immiscere. Interea hoc consilio illis, qui infantes variolis laborantes indiscriminatim aeri frigido exponunt, aut frigida lavant, glacie fricant, tegunt, patrocinari nolo, multo minus etiam his, quos Celeb. noster H *o* *o* *o* poemate quodam ad parentem conscripto, false ridet;

Wie viele macht ihr hitzig Rathen
Zu Bergen, welche Feuer speyn,
Sie dencken, wenn sie Krancke braten,
Daß Menschen Salamander seyn.

Nam

Nam *ne quid nimis* & hic valet, alias HORATII
versus;

Stulti, dum fugiant vitia, in contraria currunt.
rei fiunt.

Quicquid itaque ratione veneni variolacei
sit, me tamen numquam eo adiget, ut TECUM,
AMICE, bellum ineam. Detur ejusmodi ve-
nenum variolas producens, sive non, perinde
est, nihil venæfectionis utilitati detrahit, firmo
stat talo manetque conveniens hujus morbi re-
medium.

Veniam adhuc dabis, AMICE, uni tantum
monito *Febrem Variolaceam* concernenti, quod
moderatus STAHLII adfecta modeste profe-
ret. Satis quidem ni fallor mentem meam Me-
chanica principia in arte nostra magni facien-
tem, supra declaravi, hoc tamen non obstante
fateri cogor, quod *febrem variolaceam pro salu-
tari celeritatis, vel motuum in humoribus circulan-
tibus augmento* habeam. Non diffiteor & hos mo-
tus humorum auctos, id est *febrem periculo non
carere*, imo haud raro subsequenter *mortis cau-
sam* esse, mihi tamen etiam concedes, posse ali-
quid *simul bonum & malum, aut utile & noxium*
dici, in *relatione* scilicet cum alia re. Quum
itaque, ut hodierni philosophi certo adsumunt,
singula sufficientem habeant rationem; nosque
ponamus *corpus humanum miasmate varioloso esse
infectum*, quocumque etiam modo hoc factum
sit, sive ex tua opinione per *contagium* vel com-
municationem certi cujusdam veneni in aere
hospi-

hospitantis, natantis, humores corruptentis,
 five ex mea sententia per *sublatam* corporum
 nostrorum aeris impetui *resistendi vim*, five *utro-*
que modo primum morbi, de quo loquimur, or-
 tum esse fomitem; prætereaque experientia no-
 tum fit *febrem* variolaceam *huic humorum corru-*
ptioni admodum esse *connexam*, eamque presso
 pede *sequi*: Consequens est, ejusmodi *febrem*,
 data infectione humoribusque perversa quali-
 tate & periculoso vitio imbutis, *neccessariam* esse.
 Eadem experientia docet, *sine tali febre*, mi-
 asmatis corpori gangranam, sphacelum, putre-
 dinem omnemque destructionem minitantis,
 secretionem & excretionem hoc est, *variolas*
ne quidem *fieri* posse. Si itaque ista febris *tam*
neccessaria, sequitur ut etiam *admodum utilis* sit.
 Prout autem *vim agentem*, ad *resistentem*, exactam
 servare oportet *proportionem*, si certus quidam
 actus vel effectus per priorem produci debeat;
 & *machina*, quando *vis agens debilior* est resisten-
 tia, *numquam* intentum ab artifice *effectum præ-*
stabit, atque *idem contraria* ratione eveniet, si
 scilicet *vis agens nimium superet* resistantiam: Ita
 etiam sese habet febris variolacea, *quæ* tantum
per accidens noxia fit, *damnumque* notabile in-
 fert, quando nempe aut *nimum lenta* procedit,
 ita ut materia peccans five miasma variolas pro-
 ducens *non satis cito* eliminetur, sed tempus mo-
 ramque, solidas partes adgrediendi, easque
 corrumpendi, consequenter mortem inferen-
 di, lucretur, aut *præcipitanter*, *acute & ferociter*
 furit,

furit, ita ut hoc modo eundem effectum tristem producat. Notum enim est, durante ultra modum *aucta* sanguinis peridromi *velocia*, hoc est, ardentissimo calore, *neque* in febribus intermittentibus, *neque* continuis, *ullam* fieri posse per cutis peripheriam *excretionem*, immo ne quidem insensibilem transpirationem procedere, multo minus actualem adparere diaphnoen, sed agrotos enormiori sanguinis organo expositos, subjectos, esse siccos, & tactu quasi asperos, quia velocissima circulatione, sanguinis omne volumen ultra modum rarefaciente, tubulorum secretioni & excretioni superflui aut nocivi humoris dicatorum parietes, latius, quam tonus eorundem actioni a creatori destinatae conveniens requirit, expanduntur, & per consequens hæc organa se- & excretoria extra potestatem actiones suas absolventi ponuntur, quare facile comprehendi potest, cur *febris variolacea* ultra modum *aucta*, stasibus, inflammationibus, Gangræna, spha-celo, & demum *morti ansam præbeat*, & ideo *perniciosa* dici mereatur.

Dicas itaque velim, Amice, an inepte concludam? Si *febrem Variolaceam limites non excedentem*, sed ad excernendam materiam tam ratione *temporis*, quam *vehementiæ*, positis individualibus viribus subjecti agrotantis exactam *proportionem* fervantem, pro *salutari* habeam? aut, quum Mechanismus tantum motus determinet, non vero producere possit, alteri hominis essentiali parti,

parti, id est principio agenti, corpori ad eo arte unito, *Mentis* scilicet, *atiquas* tribuam partes? Ignotus TIBI esse, TUque mihi, nec animum tuum mihi a gymnasticis studiis, & consequenter tribus jam lustris perspectum habere deberem, si crederem TE mihi negaturum calculum, aut ad minimum veniam non daturum, quod thesin, quæ TUÆ quodammodo contraria videtur prolixius, nec tamen, ut spero, immodeste defendere, mecum constituerim. Quam facilis esset non tantum duorum sed int. græ decadis medicorum, apud ægroti lectum conspiratio, modo cuncti tantam possiderent artis & morborum cognitionem, animi suavitatem, quanta TIBI est, aut omnes tam libenter aliquid de sua remitterent opinione, prout ego, aut pessimum præjudicium, quasi nihil boni nisi in ea secta, cui nomen dederunt, inveniretur, ejurent, aut ambitionem suam, veritati semper & ubique contradicere paratam, ridiculamque pansophiæ medicæ, persuasionem, virtutis freno, studioque se ipsos & dominantes adfectus pravamque indolem debellandi, paululum moderarent.

Postea TIBI, AMICE ÆSTUMATISSIME, satis amplum celeberrimorum medicorum, eandem ratione venæsectionis in variolis sententiam foventium numerum adducere placuit. Inter hos etiam Excell. GOELICKIVS meus olim præceptor ad cineres devenerandus legitur, quem, licet Stahlianus sit, intuitu hujus rei æquum

æquum ferre iudicium testaris. Allegatam dissertationem quidem in supellectili mea libraria non habeo, *Collegium* vero ejusdem practicum manuscriptum, 1729. mihi aliisque commilitonibus dictatum possideo, ex quo integrum §. 497. cum quibusdam præcedentibus & subsequen-
variolarum curam, tradentem, TEcum communi-
 cabo: Non minus quoque, inquit, *incommodum est Plethora*, cui rectius subveniri non potest, quam
 ACTVALI SANGVINIS VENTILATIONE
 PER VENÆSECTIONEM, cujus & ante Variolas,
 & in ipsis susceptæ felicem successum viderunt practi-
 ci, inter quos PECHLINVM nominamus lib. II. obs.
 14. qui per eam, *cardialgia*, inquietudo, Calor sum-
 mus & siccus, pulsus citatior aliaque symptomata ve-
 hementissima, evacuatoria tali VSne ita mitigantur,
 ut laxatis vasorum sanguineorum spatiis, libere de-
 nuo massa sanguinea evolvere sese queat, & excus-
 sioni exanthematum locum præbere. Absurdum ta-
 men foret credere eandem indiscriminatim adfectibus
 hisce per se absolute competere, cum in singulari &
 individuali hac circumstantia suum tantum locum
 hic inveniat, plethora nempe individuali presentia.
 Quo libenter itaque huic opinioni subscribes,
 eo minus TIBI annexa restrictio displicebit.
 STAHLIVS ipse *Dissert. de Variol. & Morbil.*
 de Venæsectionis usu in Variolis non tam ma-
 gnifice sentit, eamque nusquam nisi in statu ple-
 thorico omnem excedente normam, & in adul-
 tiori tantum ætate admittit, quem etiam NEN-
 TERVS & JVNCKERVS presso pede sequun-
 tur.

tur. ALBERTI vero longius iterum procedit, scribitque *Therapia Med. Cap. de Variol. Sicut vero missiones sanguinis artificiales directæ & essentialiter, ut ad malignarum februm curam in genere, ita ad variolas & morbillos non conducunt, tamen interdum occasio suppetit, ubi cum fructu tempeſtiva Venæſectio ordinatur, & quidem in ſubjectis adultioribus ac ſimul plethoricis, hætenus quidem nil aliud quam antefignani fui dixit, in ſequentibus vero propinquius accedit, quibus pergens, intenſiores plethoræ commotiones familiares, aut quæ antebac actualibus moliminibus, vel eruptionibus hæmorrhagicis obnoxia fuerunt, in quibus conſuetudo ad dimittendum ſanguinem ſuperfluum & moleſtum adeſt, ergo etiam pueris cruento narium ſillicidio alias adſuetis adminiſtranda, aut porro continuat, in quibus gravis commotio animi & corporis proximius præceſſit, & ſimul SUSPECTÆ ORGANICÆ COMMOTIONES, & IMMODERATÆ ELUCTATIONES SANGUINIS METUENDÆ SUNT, in talibus, inquam, ſubjectis mox in primo initio adminiſtrata Venæſectio moderate in brachio utilis eſſe obſervatur, alias vero nunquam ſecuri uſus eſt. Plures huic ſectæ deditos facile allegare poſſem, ſi placeret, hi autem tanquam ſtellæ primæ magnitudinis ſufficiant. ETTMVELLER Tom. II. Oper. Venæſectionem huic morbo potius damnum quam uſum præbere putat, licet fateatur, alio quodam & calidiori climate utilem dici poſſe, ſi vero Phrenitis ſuperveniat variolis, tunc demum ſuadet eandem.*

LVDOVICVS MERCATVS e contrario ad modum favorabile & experientia fundatum fert de Venæfectione iudicium, quando de *Morb. Pueror. lib. II. Cap. 12.* scribit: *Sciendum est huiusmodi morbillos & variolas exituras, semper comitem habere certum quendam continentium febrium modum, & certam naturam quæ necessario, tum plenitudinis majoris aut minoris, aut ratione ejus dispositionis, quæ in vasis contrahitur propter succorum effervescentiam, prærequirit evacuationem, & eam per SANGUINIS EXTRACTIONEM, quo præsidio magni momenti consequimur beneficium tum quia plenitudo deponitur, quæ deposita, natura redditur potentior, ut supra dictum supræresiduum facilius expellat, tum quia compeſcimus fervorem, & consequenti minuímus plenitudinem eam, quæ ex fervore causatur.* VIDUS VIDIVS, veteres sequitur, & hoc præsertim morbo medicos Arabes, quare etiam Venæfectionem necessariam prædicat, ejusque loco apud infantes nimium parvulos aut debiles, aut hos, quibus ob exilitatem difficulter Venæsecantur, SCARIFICATIONEM commendat. HVCHERIVS de Febr. natione Gallus curationis Variolarum initium Venæfectione facere præcipit. pariter ac PRIMEROSIVS de Febr. insuper parvulis HIRUDINES adplicans. JONSTONVS *Syntagm.* & BONETVS *Polyalb. s. comment. ad præced. opus.* eandem fovent opinionem. MERCVRIALIS de *Morb. Pueror.* ÆMILIVS DE CAMPOLONGO *Tract. de Variol.* VICTOR TRINCAVELLA, & HORATIVS

TIVS AVGENIVS uterque de Febb. Venæsectionem necessariam prædicant, & posterior ejus usum per observationes factas demonstrat. THOMÆ BVRNETI verba in *Thes. Præcl.* hujus rei causa prolata adeo notabilia sunt, ut non possum non ea transcribere: *In variolis, inquit, ante eruptionem sanguinera esse mittendum affirmant uno ore Medici fere omnes, si scilicet ingens facit febris incendium, nimiaque sanguinis effervescencia: levata enim, vena secta, natura quo tanquam sarcina opprimitur onere, facilius & felicius materie morbificæ, aggreditur ad partes extimas protrusionem. Hanc praxin tum recta ratio, tum MULTIPLEX EXPERIENTIA confirmat; IN OMNIBUS CURÆ MEÆ COMMISSIS, SALUTIFERAM SEMPER COMPROBAVI.* Heic non unicam, sed frequentibus repetitam experientiam allegatam notare velitis. *Immo, pergit, huic præcipuo generoso presidio acceptam sanitatem sub DEO referendam judicavi. Nequaquam, ut FALSO creditur, necessariam sanguinis impedit, imo versus nimiam ejus compefcit ebullitionem; ita ut phlebotomia præmissa potius quam præterita felicius procedat variolarum eruptio. Mirari nondum desino, unde nam tantum in venesectionem vulgi (his locis etiam Medicorum) animis præjudicium subortum, quo fit, ut fame sue nimium consulentes vix ausi sint medici in variolis pertundere venam cum tamen omnes fere omnium nationum Medicinæ proceres, qui scriptis orbi inclaruerunt, magnum hoc Bon-Duca in hoc affectu summis laudibus reliquerunt commendatum.*

Dubito an unquam audacius scribere potuerit Medicus? Ne vero aliquis mihi objiciat, me in defendenda thesi nostra non nisi exteris armis, alio quidem climati & calidiori non vero nostræ regioni paululum frigidiori convenientibus uti, Medicum Germanicum opponam JOHANNEM FRANCISCVM scilicet LOEW ab ERLSFELD, Medicinæ Professore in antiqua Carolo-Ferdinandea Pragensi Academia qui *Partu suo*, ut vocat, *Medico, sive de Variolis tractatu*, omnem quem potuit lapidem movit, quo Venæsectioni in Variolis sua constaret utilitas. Cui merito ad latus ponuntur HOETERVS & SORBAIT Viennensium Medici idem statuentes.

Quum autem nimium dubitantibus non sufficiat, ut quis concionetur, sed præterea verbum concomitantibus signis vel miraculis firmatum optent, etiam in eorum gratiam, qui Thomam sequi antesignanum amant, quædam adducam. Parum quidem frontis habere videntur, quos tot illustrium Medicorum Oracula, aliud quam millies repetitam experientiam non agnoscantia fundamentum, haut movent, ut perniciosum tale, nequid pejus dicam, præjudicium ejurent. Interea tamen NICOLAUS FRANCHIMOND, Pragensium Medicinæ Professor, & semisæculo major Practicus, meam agat causam, qui innumeros pueros, & admodum adhuc parvulos Variolacea febre decumbentes, secta vena, adparentibus quamvis in quibus-

quibusdam jam rubellis maculis ab instantibus, & praesentibus iisque dirissimis convulsionibus liberasse, & ex mortis faucibus eripuisse testatur. THIERMAYER idem fecisse non diffitetur, atque adfirmat, multos infantes absque hoc remedio in variolis aliisque morbis acutis mortem effugere non potuisse. His addimus *Acta Eruditor. Lips 1728. Mens. April* OSWALDUS GREMBS *arb. ruinof. Lib. II. Cap. III.* rarum exhibet casum, de Virgine quadam pubertati proxima, Variolis mortua, cui intermissa Venæsectio triste fatum manifesto acceleravit. Initio scilicet narium hæmorrhagia propter frigus vero externum, cui se hyemali tempore iter faciens exposuit, rite non procedente tentabatur, donec postea inter variam naturæ cum morbo & Medico luctam pauca maculæ subsequentiæ variolarum præcursores quidem adparerent, fabulæ verò superveniens demum Vomitus & mictus cruentus finem imponeret. Non una mecastor, AMICE, sed plures mihi hic loci notæ sunt virgines puberes & adultæ, eminenter plethoricæ, vita functæ, quibus tamen expellentia immo volatilia remedia, & haud raro primis jam diebus, antequam materia variolacea excretioni esset apta, largiter dabantur, nemine tamen considerante, Venæsectio- nem his symptomatibus, si non plane necessariam attamen non inconvenientem, aut ad minimum tentandam esse. Quum jam CELSUS suadeat: *Melius esse, dubio desperatoque morbo ad-*

bibere anceps remedium (in quem censum ordinario a Medicis quibusdam hæmophobis Venæsectio in Variolis refertur) *quam nullum*, (aut quod perinde est: insufficientis.)

Satis hucusque peregrinis aut aliunde mutuo acceptis armis dimicatum, nunc propria experiar. In antecessum igitur TIBI, AMICE, me oportet dicere quod mihi occasio non defuerit, quum *Reichenbachio* urbe praxin adhuc exercuerim, Variolas, earundemque fabulam ludendi morem propinquius inspicere, cognoscere, anno præsertim 1733. ejusque mensibus vernis & æstivis prioribus, quibus, ut prægressos 1732. & 1731. taceam, aliquot centum hujus generis agros vidi, curavi, Deoque annuente sanavi. Eo certe tempore egregias observationes me adnotasse, & literis consignasse testor, iisque integram *Morbone meæ sudeticæ*, numine Votis adspirante in posterum brevi prodituræ partem impendere certo mecum constitui. Augusto tali variolantium infantum numero expertus sum: Omnes variolis, *narium sanguineo stiliticidie* prægresso, quod nostro climate inter duodecim omnino septem passi sunt, laborantes, tam facile ut vix credi possit, evaserunt, immo se vix in hypocaufto, multo minus in lectulo contineri patiebantur. Hæc vero sua sponte prorumpens, succedens narium hæmorrhagia, haud raro plus simplici vice stillando interdum adhuc recurrebat, maculis jam præsentibus, imo

mo

mo tantam aliquando sanguinis copiam elimina-
bat, quantam nullus unquam medicus si etiam
maxime temerarius fuisset, adulto vena secta
detrudere auderet. Forte scire vehementer
aves, AMICE, quid ejusmodi cruoris profu-
sionem sequutum sit? profecto nil aliud quam
quod nullius recorder exempli eventus funesti.
Me itaque Charlataneriæ, sit venia verbo, reum
æstimare, nolis, obnixè rogo, tempus quo fa-
ctum est nec adeo multum effluxit, nec Reichen-
bachii urbs tam longe distat, ut nemini esse
possit difficile veritatem expiscandi, meque
etiam hanc laudem ex patria huc adportasse cre-
do, quod ad nil minus, quam fumum ventum-
que vendere, ampullas loqui aut thraionem
gloriosum agere aptus sim. Mortuos & ibi-
dem variolis quosdam, verum quidem est, sed
non alios, nisi qui neque *narium hæmorrhagiam*,
neque *Vomitum* aliasque *sensibiles excretiones*, ne-
que *Convulsiones*, & has variolæ non adeo mali
moris exceperunt, *progressas* experti sunt. Qui-
bus itaque *nullum* ex recensitis symptomatibus
eveniebat, aut statim ab initio *tussis humida*, vel
quod adhuc periculosius erat, *Diarrhoea* super-
veniebat, omnes fere diem obierunt, exceptis
paucissimis præter spem & expectationem eva-
dentibus. Eodem tempore curæ meæ puellæ
quædam puberes traditæ, ubi febris variolacea
cum *catameniorum eruptione* coincidebat, immo
in quibusdam *menstrua* hæc *evacuatio*, justum
circulum aut erumpendi tempus per octo vel

quatuordecim dies anticipabat, naturamque a superfluo & gravante sanguinis onere liberabat, nullo tamen nisi felicissimo successu observato. Puperperam aliam vix a consueto post partum lochiorum fluxu liberam, simul cum pustione suo, quem ipsa lactaverat, variolis ægrotam, & felicissime evasam viribus tamen serius quam par fuit redeuntibus nondum oblitus sum. Opem præstiti puellæ novenni, quæ non tantum primis quatuor diebus febre Variolacea decumbens, narium hæmorrhagiam plus *duodecies* passa, singulisque vicibus duas fere sanguinis uncias perdidit, sed & per omnem morbi decursum, donec variolæ arefactæ deciderint, *quotidie* post meridiem intra tertiam & quartam *narium stillicidio sanguineo* laboravit, singulisque paroxysmis, ut aliquoties præsens spectator testari valeo, mediocris magnitudinis vasculum infuso Thææ bibendo dicatum (*ein mäßig Thee Schälchen*) sanguine effluente replevit, variolis tamen, quod omnem fere fidem superat, optime se habentibus, nec ullum dubii eventus signum præbentibus, potius e contrario illustri multitudine efflorescentibus, distinctissime crescentibus, & unionum ad instar pulcherri-
 marum rotundis; patiens etiam ægra præter quandam virium debilitatem, consuetamque istorum ulcerum ardorem nil conquesta est, sed bono appetitu escam potumque adsumsit. In genere vero adnotavi, quod post *largam* narium hæmorrhagiam, calor maxime *anxius*, Pectoris *an-*
gustia,

gustia, dolor caput tentans, dorsumque lancinans, vel brachiorum pedumque articulationes afficiens, molestus extimæ cutis ardor, in totum fere non solum cessaverit, sed & febris tam mitis reddita fuerit, ut vix aliter quam pulsu arteriarum alterato dignosci potuerit, variolis interea non minus, moderatis maxime dicto modo motibus febrilibus, facile & sæpius ingenti copia erumpentibus, quamvis apud multos obstinato capite præditos parvulos, idque omne, quod vel medicamentum dicebatur vel sapiebat, pertinacissime abhorrentes, præter prudens & conveniens regimen temperatum, nihil, quam infusum herbæ Theæ largissime propinatum, aut ubi res angusta domi decoctum hordei momento feminis feniculi & raparum, cum quodam interdum euporisto, stercore scilicet ovillo num. 2. a. 3. mixtum adhibui.

Si ergo Medicus naturæ non est magister, sed minister tantum, eadem præterea autocratia sua salutarem ejusmodi hæmorrhagiam excitandi capax; sequitur ut digito quasi monstret remedium quo sublevari vult & curari. Ego mecastor, & forte nemo, comprehendere nequeo, prærogativam excitatæ per naturam hæmorrhagiæ in hoc morbo præ artificiali, quum præsertim hæc, prout recte mones, AMICE ÆSTUMATISSIME, in artificis potestate fita sit, ut ad lubitum eandem excitare possit & cohibere, illa vero soli naturæ relicta, haud raro incongruo tempore evenire, justæ mensuræ limites excedere,

F §

dere,

dere, & consequenter noxia & perniciofa fieri soleat. Supra adductum enormioris hæmorrhagiæ periodice recurrentis exemplum, regulæ universali constituendæ profecto non sufficit, quippe quod vix quinquaginta, & plura forte corpora tam notabili sanguinis jacturæ perferendæ habilia forent. Unicum adhuc monebo, nempe inter variolantes parvulos, *hic loci*, Wratislavia scilicet, meis consiliis adjutos, oppido *paucos*, immo ex duodecim vix duos adnotasse, in quibus variolæ cum *narium hæmorrhagia* conjunctæ expellebantur, quia plurimi vomitum potius passi sunt. Quid TIBI circa hanc rem, aliisque collegis innotuerit, non satis quidem mihi notum est, licet amicorum quidam me certiorum reddiderint, quod eorum observationes parum a meis distent. Utrum igitur in genere variolarum anni præterlapse constitutio talis fuerit? aut situs inter Wratislaviam & Reichenbachium differens, vel posteriori urbe vini adusti abusus, pueris etiam ab ipsis incunabulis jam familiaris in causa sit? nunc non inquiram, quamvis ad posterius magis inclino. Tentamina namque Barometrica testantur, Reichenbachium ratione Wratislaviæ situm multo altiorum occupare, aërique propter vicinos sudetes, ad quorum nempe radices jacet, expositum esse puro, raro, claro, vaporibus & nebulis ut plurimum vacuo, e contrario autem frigidiori, atque ventibus acutis, quæ atmosphæræ constitutio, si incolarum corporis vivendique generi comparatur, non

non adeo incongrue phænomena eo tempore Variolas epidemice grassantes comitantia illustrati & explicat. Quum itaque narium hæmorrhagia heic loci, non tam familiare fuerit symptoma, ut alibi; multi vero dentur pueri admodum plethorici, ut, posthabitis aliis rationibus vel sola febris variolaceæ vehementia & periculosus status satis superque demonstrant; Narium e contrario hæmorrhagia, limites non excedens, non solum Medicis id fatentibus, sed & vulgi experientia adprobante, feliciorum ac faciliorem variolarum eventum causet: Consequens est, ut quilibet, nisi cerebri loco fungum intra cranium habeat, arsque ratiocinandi ipsi tam incognita sit, quam lingua Hotentotica in Europa, credere faterique debeat; *Premeditata probeque secundum artis regulas ad trutinam animi examinata, perpensa VENÆSECTIO-NEM variolis esse maximopere conveniens perfecte securum, admodum necessarium & utile remedium.*
Q. E. D.

Crederem itaque, AMICE, allegatas hæcenus rationes, demonstrandæ nostræ, sed quid dicam nostræ, totius doctorum medicorum ceteræ opinioni sufficientes esse. Haud etiam, quin placeant, dubito, nilque minus, quam publicam metuo contradictionem. Duorum enim mihi videntur generum collegæ nostri; alterum *probo doctam, expertum, multaque ratione præditum* est; alterum scientia fruitur telluri vix creatæ simili,

simili, *inculta* scilicet, & *inani*, atque in *abyſſo tenebricoſa*. Prioris commatis viri, nihil ut vero videtur ſimile, minabuntur, poſteriores vero in ſinu ſuo gaudebunt quod publicum doctrinæ ſpecimen exhibere non obſtricti ſint, juſto perculſi metu, ne philoſophum quendam imitari teneantur tamdiu pro ſapiente habitum, quamdiu tacuit. Si vero conſultius putarent, clam ac poſt terga noſtra & conſequenter eo artiſticioſius Venæſectionem contemnere, improbare, aut pernicioſum mortemque neceſſario inferens præſidium dicere, vel ejusdem deſenſoribus, thraſonicis calumniis, apud imperitum credulumque vulgus, interdum momentum pretii invenientibus, ſtigma inurere; has tamen medici Machiavelliſmi præſtigias miſericordiæ, aut ſi mavis contemptu, quam iræ dignas æſtimo. Certo namque perſuaſus ſum, hujus ſurfuris medicaſterculos ſatis jam pœnarum luere ſi proximi collegæque deſpicatione, extenuatione, aliquam piſcari autoritatem, exiſtimationem debeant, & poſtea per idonei remediï neglectum, ægros curæ ſuæ commiſſos extremo periculo exponant ſuæque ita conſcientiæ maculam imprimant & forte poſt exiguum temporis intervallum, ſub- & obreptitie captam nominis celebritatem, non aliter ac ipſos ægrotos demum ſepeliri cernant.

Ita & his ſatiſfactum eſt. Quum autem medici non tantum ſed & multa hominum aliud
vita

vitzæ & studiorum genus eligentium myriades terram colant, ad has etiam verba quædam favienda restant. Hi mortales iterum vel *Prudentes* sunt, vel ex eorum turba, qui, ut Comes d' AUNOY *Itinerar. Hispan.* loqui amat *Calvarea instructi ferrea, intellectu bovino.* Apud illos, prudens rationis & amoris plena captumque eorundem non superans, imo interdum Severitate quadam adspersa persuasio multum valet, ut aliquoties propria praxi expertus sum, quando curandi methodo vel ignota vel non ubique introducta, uti placuit. *Hos* nullaratiocinatio movet, sed omnis in vapores abit, nihilque aliud loquendo lucramur, quam ut citius ex Herculis manu clavam extorqueamus, quam tam obstinati cerebelli homuncionibus præjudicium excutiamus, duriores fiunt rationum multitudine & pondere, non aliter ac incus mallei pulsu. Eis tantum argumentis fleētuntur, quæ manu palpari aut sensibus percipi possunt, quare necessum est, ut experimenta naribus eorundem admoveantur, quo crassis exemplis veritatem subolfaciant, quam emunctioris nasi alias jam e longinquo sentiunt. Licet quidem videri posset, quod obstinate nasutulorum causa, omni parcendum labori sit, eosque pingui suo genio abundare finendos, donec ut ordinario stolidi proprio damno sapere discerent, hæc tamen sententia Ethices, Jurisque naturalis regulis, Christianismi principiis

cipiis repugnat, qua de re in horum gratiam quædam adhuc adsuam.

Vocabar olim ad *Puellam*, octo vel novem annos agentem, non quidem Reichenbachii sed alibi. Inveniebam ægram *extraordinario calore* laborantem, ita ut arteriarum *pulsus febræ* extremum vehementiæ gradum consequutam proderet. Erat maxime *inquieta*, & levioribus tentabatur *deliriis*, *facies* rubicundissima, & tumida. *Oculi* continuo plorabant lachrymas, omnesque *tubuli* sanguine infarcti, collo præfertim, propter enormiorem Voluminis sanguinis expansionem atque orgasmum cuncti quasi pulsare videbantur. De ingenti præterea *Cephalalgia*, *Vertigine*, *doloribus dorsi* lancinantibus, conquesta *manus*, *pedesque* multoties & subito retrahebat. *Urinæ* parum excernebat & quidem flammei coloris. Tactu memum *exremus cuius habitus* exploratus, pumice ficcior erat. Primum se ægrotare sentiens *nausea* quidem vexata est, parum tamen vel nihil alicujus momenti vomitu rejecit. Hæc phænomena simul sumta, *Variolæ* insuper eo tempore epidemice grassantes, *morbum* facile, ejusque etiam *periculum* divinare sinebant. Mœstis igitur parentibus dixi quod res erat, heic scilicet *Variolas* imminere, me autem *finestum eventum* non injuste metuere. *Hæmorrhagia narium* enim, inquebam, alias puellæ non inconsueta, heic *opportuno tempore* non speranda, aut quod ad-
huc

huc adpareat, timendum est, ne omnem excedat mensuram, ac vix quam cum ipsa vita finiatur. Si autem ægra fillicidium tale sanguineum plane non experitur, certo certius credendum quod instantes convulsiones tristissimum fabulæ finem imponerent, & nihil aliud sint quam futuræ suffocationis aut Apoplexiæ præcursores. Non parum profecto inexpectatum prognosticum parentes perterritum, qui me lachrimantibus oculis precabantur, ut id, quod in artis esset potestate adhiberem, variolasque, tam cito quam possem, expellerem, atque ita venentum, ut amabant loqui, a corde depellerem. Hæc quidem mearum esse partium atque finem, respondebam, secundum eorum vero sententiam & votum rem sic fieri non posse, multum tamen adhuc superesse spei, modo consilia mea sequi non renuerent. Facile credes, AMICE, quod lati cuncta promiserint. His præmissis morbum, ejusque naturam, ut fere semper soleo, quantum licuit, ipsis interpretatus sum, atque monstravi, quod præsentibus symptomatibus, & tam *enormi* sanguinis calore & effervescentia Variola efflorescere plane non possent, omnia remedia in cassum adhiberentur, præcipue sic dicta *expellentia*, quæ nil aliud efficerent, quam filiolæ mortem causarent, me itaque, pergebam, nullum aliud præsidium scire, in quod rebus ita constitutis certam aliquam spem ponere possem, quam

VENÆSECTIONEM. Patrem argumenta
mea

mea prolixè recenſita movebant, ut ſententiæ meæ ſtatim ſubſcriberet, & Chirurgum accerſere juberet, mater vero propoſitum remedium non aliter ac mortem prædictam abhorrebat, & exinde me anxie rogabat, ut filiæ alio modo opem præſtarem. Hæc facta ſunt die tertio horis antemeridianis. Repetii quidem cuncta, quæ potui argumenta, ut eandem perſuaderem, ſed fruſtra, quare ipſi, vultu ad frigidam quandam ſeveritatem compoſito, dixi, me quidem velle inflexibilem ejus mentem ſequi, ſed non diutius quam per ſex horas. Si hoc ſpatio medicamenti nil proficerem. aut mihi eſſe obediendum, ſi ſervari deberet puella, aut ipſi deinde competere rationem coram Deo reddendam, de morte filiolæ certiffime expectatura. Largiter itaque patienti *nitrata* cum temperantibus mixta dedi, ſingulis horis ſumenda, ſed ſine ullo uſu, aut commodo, nihil enim aliud quam pretioſiſſimi temporis jacturam efficiebant, ægra de momento in momentum in pejus ruente, & poſt meridiem continuo jam delirante. His viſis, ad argumenta perſuaſoria, quibus patris ſupervenientiſſima autoritas, & ad oculi nutum augmenta capiendæ periculum, novum pondus addebant, altera vice perventum eiſque effectum eſt, ut venæſectio puellæ in brachio adminiſtraretur, ſatiſque notabilis cruoris copia educeretur, me monente, quod ſi ſine intento brevi temporis ſpatio, & quidem ante mediam noctem non potirer, fascias

cias

cias iterum solvere, ut vena adhuc semel san-
 guinis portionem stillaret, aut altero brachio
 novam incisionem facere mecum constituif-
 sem. Sed indicata repetitio non erat necessa-
 ria, nam paulo post ægra in aliam plane, ma-
 gno parentum meoque gaudio mutata est; va-
 riolæ subsequente die adparebant, & adhibitis
 paucissimis remediis se adeo bene gerebant, ut
 nemo fortassis, imo nec ipsi fere parentes, vix
 crederent, viginti quatuor horarum spatium
 tantum posse præstare intervallum, inter cor-
 pus agonizans, & omnis fore periculi expers.
 Eadem curandi methodo in alio puero adhuc
 juniore, optimo cum successu usus sum, aliud-
 que mihi notum est tentamen Nobiliis cujusdam
 Viri, præcipuas Europæ regiones olim peragra-
 ti, qui proprio consilio cuidam ex liberis suis
 febrè variolacea laborare incipienti venam se-
 care jussit, quippe quod, ut mihi curam dein-
 de ad finem perducenti factus est, variolantes
 punctiones in Gallia aliisque locis aliter tractare
 non vidisset, & exinde crederet, se nihil ab-
 surdi, in medici absentia propter loci distan-
 tiam non tam cito accersiti, commisisse. Fa-
 cile divinabis, AMICE, me laudabile ejus-
 modi factum dignis non tantum encomiis de-
 prædicasse, sed & plus sapius optasse, ut mul-
 tis nobilioris & plebejæ conditionis hominibus
 exemplar imitationi non ineptum præberet. An-
 te tempus non adeo multum, puer decennis
 hœic nono die variolis mortuus est, ante *mihi*

G

CRUCIUS

cruento tentatus, quem sphacelus sequebatur. (*) Medicus adhibitus eventum talem non expectasse, vel ex eo patet, quod publice fateri non erubuerit; *se genus hujus morbi perspectum non habere.* (Er wisse sich in diese Krankheit nicht zu finden) Si autem dicerem, hoc phænomenon non adeo peregrinum ipsi potuisse videri, modo antecedentia molimina hæmorrhagica in puero vegeto, plethorico, adcuratius sub examen vocasset, & paululum a consueto curandi Schlendriano (ignosce Lector castam latinitatem amans, methodo, volui scribere, triviali) recessisset & venæsectionis meminisset. Quando patiens meæ curæ commissus fuisset, profecto dictum præsidium proposuissem, certo persuasus, quod admisissent. Novi homines terrimumque eorundem ingnatos amorem nihil mehercle renuentem, quod in perchari filiioli conservationem aliquid contulisset. Plura certe notabilia huc respicientia adferre potuissem, nisi studio calamum retraherem, quia constitutus hujus rei non sum iudex, neque per crises felle infectas aliorum medicorum medendi methodum taxantes gloriolam venari laboro, dum ejusmodi ambitio larga reprehensione digna levibus tantum & abjectis animis propria est. Hoc tamen neminem, ut existimo, male

(*) Nulli dubitamus Clariss. Epistolæ autorem, eundem, quem supra *Obs. II.* recensuimus, casum intendere.

male habere potest, si aliorum errores lapsus-
que in meam emendationem caute adhibeam,
meque a defendenda veritate nullum personæ
respectum deterrere sinam. Quum vero ali-
cui mores mei hac in parte displiceant, ad ra-
tionem eorum reddendam promptus ero atque
paratus, quoties desideratur, ars enim nostra
dictatorem ignorat, qui cum illo in vulgus
noto:

Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.

me tamquam pueros Hannibal ante portas, ter-
rere aut ut latebras quarum incitare valet.

Hæc, AMICE ÆSTUMATISSIME, Epistolæ,
opinionis meæ de Venæsectionis usu & necessi-
tate in variolis defendendæ gratia, sufficient,
quum TU, quæ vel convincendo præfractæ con-
tradicens studio inquinato homini abundant,
egregio schediasmate collegeris. Ego tamen
interea idem hoc remedium non ita suaderem,
ac si ubique semper, & sine discrimine cæco quasi
ausu & alex causa in usum vocari deberet, absit,
facile namque damnum eodem inferri potest,
si precipitanter, aut sinistre adplicatur. Græci
non sine mysteriosa quadam ratione Venena &
Remedia uno verbo Φάγουρα vocarunt, quia
unum in manibus imperiti aut prudentis Me-
dici naturam alterius haud raro induere solet.
Idem de Venæsectione in Variolis valet, quæ
mortem inopportune adhibita tam facile infert,

ut tristi exemplo, nisi omnis me fallit memoria, MATRES de propria liberorumque felicitate SOLLICITAE in aliqua pagellarum suarum, testantur, quam arceat. Res hic omnino eo recidit, ut iudicio practico, rara ubique supellectili, accurate pensitentur circumstantiæ. Verum est, tele iudicium non adeo facile acquiritur, præsertim quum in academiis pecunia, præter collegium practicum in ullum vix aliud impendatur, & ne in hoc quidem mens præsens fuerit. Ampla experientia etiam præsentis casu utramque facit paginam, ea enim Medicum reddit in omnibus tentaminibus securum (interdum etiam nimis audacem; exempla odiosa sunt) ut ea de causa Veteranis collegis libentissime primum locum, atque ut decet prærogativam tribuam, modo non ex istorum hara progrediantur, qui experientia pro confirmandis adamatis præiudiciis abutuntur, ejusque fiant participes quod BOHNIVS de Offic. Med. Cap. II. profert: *Attendimus, scribens, in experimentis, quæ hypothese nostræ favent, hæcque miramur, & de prædicamus; negligimus aut fugitivo saltem oculo intuemur & quasi nescire cupimus, quæ ab eadem declinant. Et sic etiam in successuum feliciorum ejusmodi apyrtarum annotatione ac collectione nosmet fallimus, illos tantum observando agros, qui sub nugis eorum reconvalescunt, haud solliciti de his, qui pristinam infirmitatem loco sperata sanitatis reportant, vel miseriaris conditionis ab ejusmodi impostoribus recedunt.* Dura verba, sed quid ad me attinet, hæc a tam magni

magni nominis medico, tam aperte scripta esse.

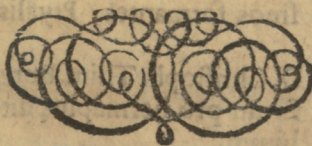
Prout itaque laudabilis Tua intentio, AMICE, nil aliud sibi, quam Venæsectionis probe pensitatæ necessitatem & usum in Variolacea febre defendere, & consequenter ex Medicorum non solum sed & vulgi animis hujus remediî aversationem eradicare proposuit. Ita mea etiam ulterius non progreditur. Multo minus opus meo TIBI est auxilio, in debellando tam alte radicato, tamque abominabili præjudicio, quam variolis Venæsectione, quum ipsemet satis virium habeas, interea tamen, ægre non feras spero, si Tuos conatus imiter, latusque Tuum premens, arma quæ in mea sunt potestate simul adferam. Forte nos temerarios ad quidlibet audendum projectos, & per aliena pericula, pericula facientes juvenes dicent, sed hanc telam axiomate quodam politico eludemus, quod ad consilia senes, eis verò in effectum deducendis vegetos juvenes requirit. Veterani, si non omnes plurimi tamen, proluxa experientia sapientes Medici, Vota adfirmantia jam diu nobis exhibuerunt, ut adeo nihil restet, quam conclusi executio. Animositatem nostram nemo in dubium vocare audebit ultro, nec fabulam de muribus tintinnabulum feli adpendere volentibus, nobis in posterum recitare tentabit, quum publice monstraverimus, quam parum nos judicia judicum neque com-

petentium neque ad hoc officium requisitorum morantur, id quod *ratio & experientia* postulant in actum deducere. Pergas, AMICE SUAVISSIME; pergas, inquam, dextro Cornu certamen continuare, ego sinistro quid mei muneris est, expediam. Primus congressus, me hercle, præjudiciorum cohortes non parum jam confudit quum imprimis antecedentes expeditiones aliquas adversariorum phalanges inter fortiores numeratas, ingenti clade adfererint, & per consequens metum incusserint, ut nunc victoriam promittant certam, amplam. Tempus forte veniet, quo futuris annis nobis licebit esse tam beatis, duras hostium cervici leges imponere, si præsertim loca quædam secundæ aciei & insidiis, adhuc securitatem præbentia, erunt capta. Verum absint ejusmodi auguria, ne me interrogent, ane forte Delphicum APOLLINEM consuluerim? aut in MERLINI vaticinante spelunca per noctem dormiverim? Satis est, quod sciam, TE neque ad inducias, neque pacem faciendam inclinare, quum utræque sint noxiæ, quam commode etiam offerantur: Quiete namque vel momentanea præjudiciis concessa, statim cristas & supercilium erigere incipiunt, suisque victoribus rebellare intendunt, minantur, non aliter ac capitalis aut juratus hostis, qui sese sub frenis tenere non patitur, antequam aut plane sit deletus, aut nervi ita præcisi, ut ipsi præter nocendi voluntatem nihil restet.

Ut

Ut autem augustum tale propositum, feliciter in actum deducatur, & ad optatum finem perducatur, præter vires necessarias etiam *Sapientia, patientia & tempus* requiritur. Quia vero his omnibus a Summe Numine abunde instructus es, nullum mihi superest dubium, TE divinam benedictionem ubique sperare posse sociam, TIBIque ejus concursu nixo, adjuto, omnia in sui gloriam, Medicinæ incrementum, & plurimorum ægrotantium solamen suscepta ex Voto cessura. Mihi vero sensibilibus aut gratior evenire non poterit lætitia, quam frequens occasio, ex animo sincero TIBI gratulandi, de longe elegantiori meo encomio dignis tentaminibus, TUQUE AMICE, permittas, me semper esse Tuum ad officia qualibet paratissimum. Vale, meque amare perge. Scribebam Wratislavia quart. Cal. April.

An. clb lb cc xxxvi.

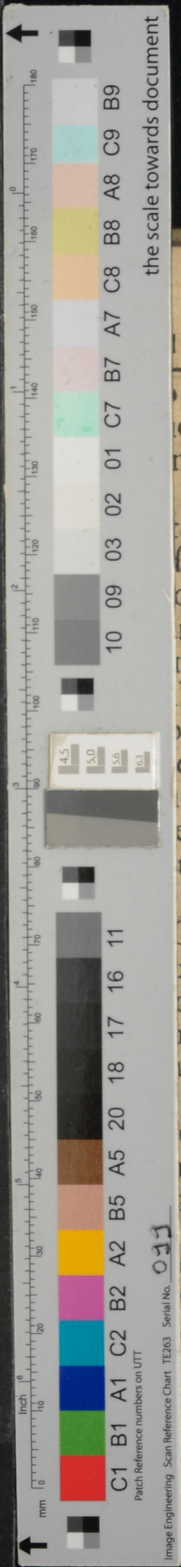
INDEX.

INDEX.

Observ. I. Anni præterlapſi Wratiſlavia demor- tuorum index.	pag. 1
H. Variolarum Wratiſlavia 1735. graf- ſantium brevis Hiſtoria.	6
III. Miſtus cruentus in variolis letalis.	15
IV. Wratiſlaviæ conſtitutio phyſica.	19
V. D. Goth. Henr. Burgharti Reichen- bachii naturalis deſcriptio.	26
VI. Ejusd. Arenariæ Reichenbacenſes.	36
VII. Ophthalmia Phlyctenibus ſtipata poſt ambuſtum.	40
VIII. D. Goth. Henr. Burgharti Lolii te- mulenti comeſti Phænomena.	44
IX. D. Benj. Ehrenf. Neugebaueri Do- lores Rheumatici, exactos paroxy- ſmos formantes, Ptyaliſmo ſoluti.	53
X. D. Chriſtoph. Thim. Burgharti Mon- ſtrum pro hermaphrodito falſe ha- bitum.	58
Mantiſſa D. Goth. Henr. Burgharti Epiſtola ad D. Balthaf. Lud. Tralles de utilitate & ne- ceſſitate Venæſectionis in Variolis.	64

f. 5. p. 103. dff. 5.
p. 103. dff. 3.
p. 95. dff. 3.
p. 103. dff. 7.
p. 103. dff. 1.
p. 128. f. 1.
p. 110. f. 1. dff. 2.
p. 162. f. 11.

the scale towards document

noſtri ſolaris ſyſtema-
te, vno verbo, planetae,
m ſtellam fixam, tan-
vagantes, & propter
tae ſuae, ſiue illa circu-
ſue parabolica fit, per-
oſtrum ſyſtema aduena-
m extendentes & ſic in
m venientes, moxque
li, ſub quo cernuntur
parbatos, vel caudatos
deeffe ipſi videntur ar-
m eandem haud plane
entia, modo ex obser-
t, Cometam ſupra Sa-

OLION.
xplicando Cometarum
omenis maximam par-
nam hypotheſin adopta-
quod de mutatione cor-
in Cometam, & deſtru-
er Cometam dicit, non
n inuenerit. Curioſum
aetermittendum, quod
Sinopſ. Cometic. habet,
tentiae robur aliquod
. Nam Cometarum
dos, vbi ſcilicet eorum
orbitae telluris inter-
ſecat,